

**REVISTA ROMÂNĂ
DE BIBLIOTECONOMIE
ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII**

**ROMANIAN JOURNAL
OF LIBRARY
AND INFORMATION SCIENCE**

Anul 11, nr. 4 ♦ Vol. 11, Iss. 4
2015

Colegiul de redacție

COMITET ȘTIINȚIFIC

Director

Prof. univ. dr. Mircea REGNEALĂ – președinte, Asociația Bibliotecarilor din România

Membri

- Ratko KNEZEVIC – University of Bihac, Bosnia and Herzegovina
Beba RASIDOVIC – University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Assoc. prof. dr. Caria BASILI – Consiglio Nazionale delle Ricerche, Roma, Italy
Dr. Carmen Leocadia PESANTEZ – director general, Biblioteca Pedagogică Națională „I.C. Petrescu“, România
Acad. Florin FILIP – director general, Biblioteca Academiei Române
Dr. Liviu-Iulian DEDIU – vicepreședinte, Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România
Prof. univ. dr. Iuliana BOTEZAN – University of Complutense, Madrid
Prof. univ. dr. Albert BOEKHORST – University of Amsterdam, Netherlands
Prof. univ. dr. Lorenzo BALDACCHINI – University of Bologna, Italy
Dr. Corina APOSTOLEANU – Biblioteca Județeană „I.N. Roman“ Constanța, România
Prof. univ. dr. Gunnstein AKSELBERG – University of Bergen, Norway
Conf. Univ. dr. Nelly ȚURCAN – Universitatea de Stat a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova
Dr. Silvia GHINCULOV – director, Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Chișinău, Republica Moldova
Dr. Anthi KATSIRIKOU – Pireus University Library, Greece
Alan HOPKINSON – Middlesex University Library, United Kingdom
Dr. Sanda BERCOVICI – The Hebrew University of Jerusalem, David Yellin Academic College, Israel
Dr. Manolis KOUKOURAKIS – Crete University Library, Greece
Drd. Ane LANDOY – Bergen University Library, Norway
Prof. univ. dr. Serap KURBANOGLU – Hatcepe University, Ankara, Turkey
Assoc. prof. dr. Joumana BOUSTANY – Paris Descartes University, Information and Communication, Department, France
Conf. univ. dr. Elena TÎRZIMAN – director general, Biblioteca Națională a României

Colegiu consultativ

- Dr. Doina OSTAFE – vicepreședinte, Asociația Bibliotecarilor din România
Conf. univ. dr. Cristina POPESCU – Universitatea din București
Dr. Aurelian Cătălin POPESCU – Biblioteca Centrală Universitară „Carol I“ din București
Prof. univ. dr. Ionel ENACHE – Universitatea din București
Dr. Letiția CONSTANTIN – Biblioteca Națională a României
Dr. Doru STAN – Biblioteca Universității din Pitești

COMITET REDACȚIONAL

Redactor-șef

Prof. univ. dr. ing., dr. marketing Angela REPANOVICI – Universitatea „Transilvania“ din Brașov

Abonamente, distribuție

Emilia ENACHE – secretar executiv, Asociația Bibliotecarilor din România

Redacția

ASOCIAȚIA BIBLIOTECARILOR DIN ROMÂNIA (ABR)
Bd. Unirii nr. 22, Sector 3 (cam. F3M06 – mezanin), cod 030833, București, România
e-mail: infoabrfagmail.com
site: <http://www.abr.org.ro>

Răspunderea asupra conținutului materialelor revine în întregime autorilor.

**REVISTA ROMÂNĂ
DE BIBLIOTECONOMIE
ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII**

**REVISTĂ TRIMESTRIALĂ EDITATĂ DE
ASOCIAȚIA BIBLIOTECILOR DIN ROMÂNIA**

Cartea de patrimoniu în epoca digitală

Număr coordonat de dr. Emilian Corneanu

Traducere de dr. Anca Cosma Gogâltan și dr. Corina Apostoleanu

ISSN 1841-1940

© *Asociația Bibliotecarilor din România (ABR)*

Revistă indexată în baza de date EBSCO *Library and Information Science Source*

**ROMANIAN JOURNAL
OF LIBRARY
AND INFORMATION SCIENCE**

**QUARTERLY REVIEW EDITED BY
ROMANIAN LIBRARY ASSOCIATION**

Patrimonial book in the digital age

Issue coordinated by PhD Emilian Corneanu

Translated by PhD Anca Cosma Gogâltan and PhD Corina Apostoleanu

ISSN 1841-1940

© ***Romanian Library Association (ABR)***

Journal indexed in EBSCO *Library and Information Science Source* database

SUMAR

Cuvânt înainte Emilian Corneanu	7
Categorii de proprietari ai cărților românești vechi Otilia Urs	11
Cerneala tipăriturilor lui Honterus și Coresi Emilian Corneanu	25
Fondul de carte veche din Șcheii Brașovului Vasile Oltean	35
Procedura de clasare a bunurilor culturale mobile Petruța Voicu, Anca Andreescu	41
Restaurarea unei tipărituri de secol XVII Oana Păcurariu	49

CONTENTS

Foreword	9
Emilian Corneanu	
Categories of old romanian book owners	18
Otilia Urs	
The printing ink of Honterus and Coresi	30
Emilian Corneanu	
The old book stock of Șcheii Brașovului	38
Vasile Oltean	
The classification procedure of the mobile cultural heritage	45
Petruța Voicu, Anca Andreescu	
The restoration of a 17th Century print	52
Oana Păcurariu	

Cuvânt înainte

Despre biblioteca „de azi”, devenită digitală, și chiar despre biblioteca „de mâine”, care se virtualizează într-o măsură greu de anticipat, s-a scris frecvent în numerele tematice anterioare ale revistei, discutându-se tendințele actuale în biblioteconomie. Când mi s-a propus coordonarea unui număr dedicat „cărții de patrimoniu în epoca digitală”, mărturisesc, am fost surprins și plăcut surprins, totodată. Nu m-am întrebat *de ce?* – răspunsurile la această întrebare vin de la sine pentru toți oamenii cărții –, dar m-am întrebat *cum?* Cum se poziționează cartea de patrimoniu (și cartea veche, în general) față de utilizatorul obișnuit, actual, care, mai degrabă, *accesează* o informație, decât *consultă* sau *împrumută* o carte? Cum se raportează bibliotecarul actual la cartea veche și colecțiile speciale pe care le îngrijește și cum le găsește loc în oferta bibliotecii? Cum revitalizăm cartea veche, astfel încât „obiectul de muzeu” să redevină purtător activ de informație accesibilă? Fiecare instituție deținătoare de astfel de carte, prin oamenii săi și prin prisma utilizatorilor săi poate răspunde diferit la aceste întrebări. Dificultatea nu constă în a formula răspunsuri, ci în a găsi resurse pentru a implementa soluții. Răspunsul tehnologiei la cele de mai sus a venit de mult și, totuși, digitalizarea este mai mult o miză, decât o realitate înfăptuită, în majoritatea bibliotecilor românești. Și tehnica și metodele și bunele practici de digitalizare sunt bine cunoscute la noi, dar sporadic aplicate, deoarece necesită resurse de care bibliotecile românești dispun mai greu. Totuși, răspunsul la toate întrebările de mai sus se află în digitalizare și este un răspuns de neocolit. Numai astfel, documentele vechi, cărțile de patrimoniu pot fi ușor accesibile și total protejate, în același timp. Fără a fi o noutate, afirmația aceasta

se vrea, mai degrabă, un nou îndemn la acțiune. Și, pentru a putea valorifica orice oportunitate de digitalizare a unui fond vechi, a unor colecții speciale (de exemplu, prin finanțări și proiecte europene), custodele lor trebuie să fie pregătit: fondul trebuie cercetat și valoarea de patrimoniu evidențiată, documentele trebuie clasate ca atare, inventariate corect și complet și aduse într-o stare de conservare adecvată. În lumina celor de mai sus, articolele selectate pentru acest număr al revistei exemplifică aceste etape și aduc contribuții la activitățile de bibliotecă premergătoare digitalizării cărților vechi și de patrimoniu.

Cercetarea în domeniul cărții vechi românești pare că se află într-un con de umbră de mulți ani, ceea ce face cu atât mai salutară inițiativa redacției de a acorda spațiu unor lucrări din domeniu. Și tocmai această cercetare este premisa cunoașterii și valorificării cărții vechi într-o bibliotecă modernă. Două dintre articole arată tot atâtea direcții de studiere a cărții vechi: din perspectiva conținutului, a mesajului scris pe care îl poartă și din perspectiva laturii materiale, a elementelor fizice care compun cartea. Astfel, articolul doamnei Otilia Urs este rezultatul unor cercetări laborioase asupra unui fond important de carte veche, cel al Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca. Lucrarea, bogat exemplificată, dă la iveală însemnări inedite de pe cartea românească veche și stabilește diferitele categorii de proprietari de carte din secolele XVII-XX, creionând totodată stratificarea socială a respectivelor vremuri. Este o bună ilustrare a cuvintelor lui Terentianus Maurus: „Pro captu lectoris, habent sua fata libelli”. Articolul dedicat cernelurilor folosite în tipografiile Brașovului în secolul al XVI-lea sugerează direcții de cercetare

Emilian
Corneanu

prin analiza substanțelor cu care s-a scris, indicând riscuri de conservare, dar și propunând noi metode de identificare și datare a tipăriturilor. Tot despre soarta cărții vechi, mai precis despre riscurile mereu actuale de pierdere a unor cărți de patrimoniu ne vorbește domnul Vasile Oltean, neobosit cercetător al cărții românești, într-un material care ne indică importanța documentară a cataloagelor și inventarelor de carte veche. În cazul bibliotecii documentare din Șcheii Brașovului, cataloagele păstrate din vechime atestă informații de o valoare deosebită privind: istoria de șase secole a bibliotecii bisericii, modalitățile de creștere a fondului în diverse epoci, istoria catalogării și pierderile suferite de fondul de carte, re-organizarea modernă a bibliotecii. Și dacă acest articol ne-a convins de importanța catalogării și tratării ca atare a cărții de patrimoniu, contribuția doamnelor Petruța Voicu și Anca Andreescu ne trasează și pașii de urmat pentru corecta clasare a unor documente ca fiind de patrimoniu, selecție cu impact major asupra protejării și conservării viitoare a acelor documente. Procedura de clasare a bunurilor culturale mobile este un instrument util pentru bibliotecarii ce dețin documente de patrimoniu. Prin strădania colegelor de la Biblioteca Națională a României, normele legale sunt transpuse într-o procedură de lucru, cu caracter practic pentru bibliotecarii de specialitate. Așa cum se arată în concluziile articolului, procedura „reglementează o activitate deosebit de importantă, aceea de a cunoaște exact dimensiunea și valoarea patrimoniului cultural național mobil”. Articolul este doar o sinteză a instrumentului operațional, iar procedura în totalitate, prea extinsă pentru a putea fi publicată în paginile revistei, va putea fi consultată și pe site-ul ABR. Cercetarea, identificarea, catalogarea și clasarea corectă ne aduc în fața unui fond de carte

de patrimoniu, dar, pentru accesibilizarea acestuia, este de importanță capitală restaurarea și conservarea adecvată a exemplarelor ce compun acest fond special. Numai o carte restaurată sau într-o bună stare de conservare se pretează digitalizării, pentru a deveni disponibilă publicului larg și a-și regăsi menirea informativă. Ce presupune salvarea unei cărți de patrimoniu aflăm din articolul doamnei Oana Păcurariu, care prezintă etapele restaurării unui exemplar din „Îndreptarea legii” (*Pravila lui Matei Basarab*). Autoarea punctează dificultățile întâmpinate și complexitatea operațiunilor, descrierea constituindu-se într-un model de lucru sugestiv ilustrat. Valoarea muncii efectuate este confirmată de premiile naționale conferite acestei reușite restaurări.

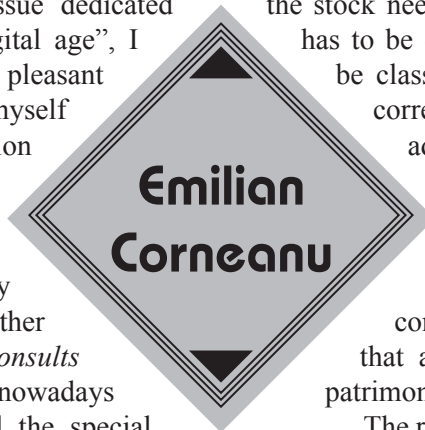
Aceste câteva articole publicate în paginile revistei sunt doar exemple ale unei activități, pe cât de laborioase, pe atât de puțin vizibile, de preservare și punere în valoare a cărților de patrimoniu din bibliotecile românești, într-o epocă în care spațiul virtual a devenit realitate cotidiană. Ceea ce răzbate din toate, însă, este lipsa de mijloace de lucru adecvate din bibliotecile românești, nesincronizarea cu tehnicile și metodele aplicate în instituțiile similare din Europa, de unde și dificultățile de cercetare, conservare, restaurare a documentelor de patrimoniu de la noi. Acestea se traduc într-un nivel redus de digitalizare și într-o slabă prezență a cărților românești vechi în bibliotecile digitale și bazele de date pan-europene. Lipsa cronică a resurselor menține majoritatea bibliotecilor noastre deconectată de la evoluțiile occidentale, cu riscuri greu de cuantificat asupra patrimoniului de carte veche românească. Însă, tocmai prin astfel de articole, prin cercetarea și publicarea rezultatelor putem atrage mereu atenția asupra acestor valori, mereu încât să devină de neignorată.

Foreword

About the present day libraries that become digital and even about the future libraries that become virtual to a degree difficult to anticipate, there were frequent articles in the thematic issues of this journal, discussing the modern trends in librarianship. When I was asked to co-ordinate an issue dedicated to the „patrimony book in the digital age”, I must confess I was surprised, in a pleasant way surprised. I haven't asked myself *why?* – the answers to this question are obvious for all librarians - , but I asked myself *how?* How does the patrimony book (and the old book, in general) faces the ordinary nowadays user? That user that rather *accesses* an information, than *consults* or *borrow*s a book. How does the nowadays librarian faces the old books and the special collections he looks after and how does she or he finds a place for them in the library's offer? How can we revive the old book, so that the „museum artifact” becomes again an active source of accessible information? Every institution that possesses this type of book, through its people and through the point of view of its users, can give different answers to these questions. The hard thing is not to formulate answers, but to find resources to implement solutions. The answer of the technology to the above questions has come quite a while ago and, yet, digitization is still rather a stake than a fact in most romanian libraries. Both techniques and methods, as well as the good practice of digitization are well known within our libraries, but scarcely applied, since they require resources hard to find in the romanian libraries. And yet, the answer to every of the above questions lies within digitization, undoubtedly. It is the only way to make old documents and books easily accessible, while still protecting them. There is nothing new in

this statement, I admit, while my intention is rather to express a call for action. And, in order to use each and every opportunity to digitize a stock of old books, of special collections (for instance through European projects and financing), their owner has to be prepared: the stock needs research and its patrimony value has to be evidenced, the documents have to be classified as such, they need a full and correct inventory and they require an adequate state of conservation. Taking these aspects into account, the articles selected for this issue of our journal are good examples of the above mentioned stages and they contribute to those library activities that are prior to digitization of old and patrimony books.

The research of old romanian books seems to be put in the shade for too long years. Under these circumstances, the initiative of the editorial staff to provide space for such works is more than welcome, as this very research is the premise to know and value the old books in a modern library. Two of the articles point to two different ways to approach the study of ancient books: one deals with the content, the written message, the other with the materials, with the physical elements the book consists of. Thus, the article written by Otilia Urs is the result of long and deep research upon an important old books stock, the one belonging to the Library of the Romanian Academy from Cluj-Napoca. The paper, rich in examples, unveils the handnotes written on 17th – 20th c. books, hence establishing different categories of book owners. Moreover these categories hint the social stratification of those times. The work is a nice illustration of Terentianus Maurus' words: „Pro captu lectoris, habent sua fata libelli”. On the other hand, the paper presenting the printing inks used in 16th

c. Braşov suggests research directions based on the chemical analysis of inks, mentioning the risks for conservation and proposing new methods to identify and to date the old printings. The same fate of books, namely the ever present risks of losing patrimony books, is the subject approached by Vasile Oltean, our indefatigable researcher of romanian books. His paper shows the documentary value of ancient books inventories and catalogues. In the case of the church library from Şcheii Braşovului, the catalogues surviving from the past centuries offer valuable information regarding: the six century history of the library, the sources of enriching the book collection in different ages, the history of cataloguing and the losses suffered by the collection, the re-organization of the library in modern times. And since this article convinced us of the importance of cataloguing and of classifying the patrimony books as such, the work of Petruţa Voicu and Anca Andreescu indicates the steps to be followed in order to correctly classify the documents that should be part of a patrimony. This selection has a major impact over their future protection and conservation. The classification procedure of the mobile cultural heritage is an useful tool for the librarians working with patrimony documents. Through the effort of our colleagues from the National Library of Romania, the legislation regarding the domain is transposed in a working procedure, with practical value for the specialised librarians. As the conclusions of the article state, the procedure „regulates an extremely important activity, namely, that of knowing the exact dimension and value of the national mobile cultural heritage”. The paper is only synthesizing the content of the procedure, while the entire operational document, too large to be published in this journal, will be available on the site: www.abr.org.ro/. Research, identification,

cataloguing and correct classification may bring us in front of a patrimony books stock, but, in order to make it available, it is of paramount importance to properly restore and conserve the documents composing this special stock. Only a well restored book or one in a good state of conservation can be digitized, thus becoming available for the public and regaining its informative valence. The work involved in saving a patrimony book is presented in Oana Păcurariu`s paper. It describes the steps of restoring a copy of Matei Basarab`s *Collection of Laws* called „Îndreptarea legii”, dated to 1652. The author evidentiates the difficulties met and the complexity of operations done, the presentation becoming a well illustrated working guide. The valuable work was highly appreciated and prized on the national level.

The published papers are only suggestive examples of a lasting, very elaborated work, yet, merely noticeable, but so important for the preservation of patrimony books from the romanian libraries, nowadays when the virtual space has become reality. Unfortunately, there are some issues coming out from all articles: the lack of adequate means in romanian libraries and the lack of synchronization with the techniques and methods applied in the similar european institutions. These render very difficult the research, conservation and restoration of patrimony documents. Furthermore, they account for the reduced level of digitization and for the weak presence of old romanian books in the european digital libraries and databases. The permanent shortage in point of resources keep the majority of our libraries outside the western progress, generating inestimable risks for the romanian patrimony of old book. Nevertheless, it is through research, writing and publishing that we can constantly draw attention to these values, so persistently that ignoring them will become impossible.

CATEGORII DE PROPRIETARI AI CĂRȚILOR ROMÂNEȘTI VECHI

autor

Dr. Otilia URS
Cercetător principal
Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca
adelaelai@yahoo.com

CUVINTE-CHEIE:

- ▶ cartea românească veche,
- ▶ Biblioteca Academiei Române Cluj-Napoca,
- ▶ însemnări de carte,
- ▶ ex-librisuri

Rezumat:

Studiul prezintă categoriile de proprietari care au deținut de-a lungul timpului cartea românească veche, existentă la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca. Informațiile referitoare la aceste aspecte au fost identificate în însemnările de carte ce se află în exemplarele păstrate la biblioteca menționată.

Analiza însemnărilor referitoare la aspectele urmărite a arătat că aceste tipărituri au constituit, fie o proprietate comună, fie o proprietate individuală, forme care, nu de puține ori, se succedau, constituind, în timp, o proprietate multiplă, ambele tipuri de proprietăți servind, în fond, acelorași interese cultural-religioase.

Introducere

Datorită faptului că în Fondul de Carte Românească Veche al Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca există numeroase însemnări care vorbesc despre diversele *categorii de proprietari* ai acestor tipărituri, am considerat necesară întreprinderea unui cercetări în această direcție.

Studiul de față se prezintă, astfel, ca o continuare și aprofundare a identificării ex-librisurilor CRV-urilor avute în vedere, subiect abordat și în cuprinsul altor articole (1).

Analiza însemnărilor referitoare la aspectele urmărite arată că aceste tipărituri au constituit, fie o proprietate comună, fie o proprietate individuală, proprietăți care, nu de puține ori, se succedau, constituind, în timp, o proprietate multiplă, ambele tipuri de proprietăți servind, în fond, acelorași interese cultural-religioase.

Întrucât marea majoritate a CRV-urilor erau destinate întrebuințării în serviciile religioase, achiziționarea acestora se făcea, de cele mai multe ori, de către o întreagă comunitate creștină, proprietatea comună a acesteia asupra cărții fiind transferată bisericii căreia era donată cartea. Această proprietate comună este foarte des întâlnită în însemnările de

carte, dintre care redăm următoarele: *Această carte iaste a satului Cârneștilor, ce să cheamă Cazanie, cumpărată <de> tot satu pe sama bisericii lor, cu șasă florinți și 1 mărieș. Cine ar îndrăzni a o înstreina sau fura să fie afurisit de 318 părinți sfinți de la săborul Niceii. <Am scris> în anu 1786, martie, 1 zi. (Carte românească de învățătură, Iași 1643, cota CRV 45); Această carte o am cumpărat din Cuhie, satul tot. (Carte românească de învățătură, Iași, 1643, cota CRV 62); Să să știe că această carte s-au luat să hie a besearcei din Găluț, că am dat bani pentru dinsă săteanii, și și seimenii au agiutat. (Popa Ioan din Vinț, Sicriul de aur, Sas-Sebeș, 1683, cota CRV 18); Acestu Catavasiariu l-au cumpărat săteanii din Porumbacu de Jos, cu trei florinți ungurești, banii satului, din lada besarecii, de la popa Avram Vălcu, pe sama besarecii. (Catavasier, Râmnic, 1750, cota CRV 589); Acea<s>ță carte o au cumpăratu anume Petca, Macoveiu, Simionu, Toaderu, Ilie, Onu, Gavrilă, Marcu, Toma, Flore, Vasile, Filimonu, Ana, Salomie, Marie, Ana și a<u> datu pe acestu Apostol [...] 8 florinți și le-au datu la besereca din Almașu și cine va fi preutu în Almașu să-i pomenească acele suflete. Și cine o va fura și o va schimba sa<u> o a tăgădui de la acestu neamu de oameni să fie afurisit și proclitu și de despărțitu de Dumnezeu, adecă afurisu de 300 și 18 de părinți sfinți. Scris-amu <în> octomvre, în 30 de zile, anu 1771. (Apostol, Blaj, 1767, cota CRV 172); <Această> Sfântă Leturghie este cumpărat<ă> de tot satul Dăiești, cu bani gata, tl. 3 pl., și cine să va ispiti să o fure să fie anaftima [...]. (Liturghii, Râmnic, 1767, cota CRV 1089); Această sfântă Pouceinie, carte, o <a>u cu<m>părat Bologai, satul, cu 18 florinți și au dat pă ea bani cini cum s-au îndurat și o au plătit ca să le fie pomană lor și la tot neamul lor și s-au dat la besareca lor în Bologa ca să propoveduiască de pă ie cine a pute și să grijască bine de ie popa carele a fi la besereca lor în Bologa [...]. (Cazanii, București, 1768 cota CRV 697); Această sfântă carte o <a>u cumpărat anume satu Mueoni pă sama bes<e>ricii*

și o dat-o Cob<â>rzan Constandin 3 măreș și Știrbe Ion 3 mărieș, Ciota Știrbe Ion 1 mărieși, Șmercea Veseli 1 mărieș, Gețăș Dumitr<u> 1 mărieș, Handra Ion 1 mărieș, Enă Petre 1 măriaș, popa Gavrilă 1 mărieș, popa Ștefan 1 mărieș, Bolfi Ion 1 mărieș, Lola A<n>dreiu 1 mărieș, Blagoșoșu Timu 1 mărieș, Cușu Ge<o>rgie 1 mărieș, Negru Ion 1 mărieș. Iară ce preot să va afla să slujască di pe <ea> să fie detoriu a pomini <pe> cine <au> da<t> bani pe ea și cine s-are află să o mute sa<u> să o fure sau să mai ia alți bani pe ea să fie afurisit de tri sute și optus<pre>zăce sfinți părinți și să i se verse mațele ca a lui Arie hulitoriul dumneze<i>rii. Scris-am Ion de la Maraeca, anu 1777. (Octoih, Blaj, 1770, cota CRV 481); Această carte iaste a poporului de la Valea Vinții, cumpărată cu a lor bani, cu 7 horgoși, și o au așăzat la bisearica lor în Vința. (Micu Samuil, Propovedanie sau învățaturi la îngropăciunea oamenilor morți, Blaj, 1784, cota CRV 996); Această carte, anume Euhologhion, l-au cumpărat toț<i> sătenii din Ungurași și o <au> pus în beserecă ca să-i pomenească. (Molitevnic, Iași, 1764, cota CRV 522); Acest Ohtoih s-au cumpărat de preoții din R<omo>s, popa Costandin <și> popa Avram, de la Ivan al popii pre prunele din polgradie și să fie de pomeană sfintii biserici în veac, nime să nu poată strămuta ble<s>temul sfinților părinți. (Octoih, Târgoviște, 1712, cota CRV 1321); Această sfântă și dumnezeiască carte, ce să chiamă Triod rumănescu, dată de Măriia Sa, Costandin V<oie>v<o>d, sin Nicolae V<oie>v<o>d, întru a doo<a> domnie, <este> dată de danie sfântei și dumnezeieștii biserici ot mahelao Fântăanii Boului. [...]. (Triod, București, 1746, cota CRV 1277); Această s. carte s-au dăruit s<fintei> biserici din Ragla de noi, ieromonahii Iulian și Chelsie din s<fânta> mănăstire Slatina, spre pomenirea noastră și a tot neamul nostru. 1864. (Viețile sfinților pe luna iunie, Mănăstirea Neamț, 1813, cota CRV 1192); Să să știe că acest Molitevnic este a sfintii bisereci a Agrișului, care va rămâne la mai sus numitul sat și și bisericii ca nimene să nu

îndrăznească a-l înstreina, fără de știrea mai marilor biserecii [...], care zăpis s-au scris prin mâna mea, popa Iacov Copil, paroh neunit, [...] Agriș, anul 1795, noemvrie, 2 zile. (Molitvenic, Râmnic, 1747, cota CRV 479).

În același scop cărțile de cult erau dăruite și mănăstirilor, după cum se vede din însemnările de mai jos: *Această sfântă și dumnezeiască Evanghelie este a sfintei mănăstiri Aninoasa cu hramul Sfântului Ierarh Nicolae de la Mira Li<chiei>, Făcătorul de minuni [...].* (Evanghelie, București, 1682, cota CRV 1029); *Această sfântă carte este a sfintei mănăstiri <a> Tismanei. (Mineiu. Luna lui ianuarie, cota CRV 1044); Acesta Mineiu este al bolniței di la <H>urez. (Mineiu. Luna lui mai, Buzău, 1698, cota CRV 1048); Această Evanghelie este a mănăstiri Aninoasa. (Evanghelie, București, 1760, cota CRV 1085); A sfintei monastiri Cernichi este, să nu se înstreineze. (Pravoslavnică învățătură, București, 1794, cota CRV 1139); Acest Moliebnic esti a<l> sc<hi>t<ului> Sfântului Spiridon di<n> Ieși. (Carte de rugăciuni în timp de război, Iași, 1809, cota CRV 1175); Acistu sfântu Apostol l-am cumpărat eu, Ileana, fiica răposat<ului> ispravnic Postolache [...] și l-am dat la sfânta mănăstiri Cetatea Mică, hram Sfânta Troiță să fie spre vecinica pomeniri. 1816, februarie, 9. (Apostol, Blaj, 1814, cota CRV 1193); Acest Pateric este al obștii stareț<ului> Paisie și cine va îndrăzni al înstreina se fie supt neiertat canon până iarăși îl va întoarce înapoi. (Pateric, București, 1828, cota CRV 1259); Această sfântă carte, Triod, iaste al sfintei mănăstiri Cotmeanii, iar cine s-ar ispiti a-l înstreina să fie blestemat de Tatăl și de Fiul și de Duhul Sfânt în veci. Amin. (Triod, Buzău, 1700, cota CRV 1054).*

Alături de comunitățile creștine, reprezentate de biserica aparținătoare, proprietari ai cărților de cult erau și preoții, monahii, arhierii, de la care cărțile rămâneau ca moștenire urmașilor sau rudeniilor acestora: *Să să știe că această carte i-a popii de la Lancrem* (Ceaslov, Govora, 1640, cota CRV 828 și

CRV 829); *Această carte o au cumpărat popa Cârstea din Avrig și au dat 10 florinți pre dânsa. (Evanghelie cu învățătură, Bălgrad, 1641, cota CRV 179); Să să știe că această Poucenie o am cumpărat eu, popa Ion din Geamăș de la popa Iancul din Ernea de i-am făcut un sărindariu pentru dânsa și așa o am luat ca să nu o mai poată scoate nicidecum. Anul 1751. (Carte românească de învățătură, Iași, 1643, cota CRV 41); Să să știe cum această sfântă carte o am cumpărat eu, popa One din sat Boholț, cu preț de bani, 12 florinți ungurești, de la copiii răposatului părintelui Matei din sat Calbors ca să fie a mea și a fiilor mei, că n-a dat niminea altul, niminea, nice macar un crăițar, altu nice un ban mic, fără eu din osteneala mea [...]. Anu 1803, luna mai, 24. (Carte românească de învățătură, Iași, 1643, cota CRV 53); Acest Apostol au fost al popei Neagului, ce au fost la Suram, și la pr<ist>ăvirea lui l-au dăruit popei lui Ioan, ce au fost și el preot acolo. (Apostol, București, 1683, cota CRV 191); Această sfântă și dumnezeiască carte iaste rămasă de la taicăl meu, Iohann Moldovan, paroh, care și de la împărțală mi s-au venit mie, Zacharie Moldovan, dascăl la Sâmbăta de Sus [...] Agnita, în 31 octomvrie 1856. (Ioan Gură de Aur, Mărgăritare, București, 1691, cota CRV 193); Să să știe că această sfântă carte, ce să cheamă Mărgăritu sfântului Ioan Zlataostu este a<l> mieu, <al> preotului, popa Ioan ot satu Valea Casilore, sin popa Paraschiva, de la strămoșiu mieu, călugăru Iosif ot schitu Mărcuța. (Ioan Gură de Aur, Mărgăritare, București, 1691, cota CRV 1035); Această carte o am cumpărat eu, popa Dumitru, de la popa Sandu din Singer cu 3 măriieși și o am cumpărat în anul 1760, fev., 7 zile. (Ioan Gură de Aur, Mărgăritare, București, 1691, cota CRV 605); Să să știe că această sfântă carte este dată de protopop Mihaiu nepotu<lui>-său, popii Ion. (Chiriadromion, Bălgrad, 1699, cota CRV 1362); Acestu Mineiu ieste al mieu, a<l> popii Zahariia din Buza Bucerdii, cumpărată de tată-miu, popa Niculae, cu banii noști, neavându nime nice un <a>meastecu*

[...]. (*Antologhion*, Râmnic, 1737, cota CRV 1351); *Această sfântă carte, anume Octoih, o am cumpărat eu, popa Samoilă din Brasfalău, și cu soața meu, preuteasa Ana, în zilele protopopului Georgie Copru să-mi fie moșie feciorilor mei [...].* (*Octoih*, Râmnic, 1750, cota CRV 254); *Aceasta sfântă și dumnezeiască carte, Penticosta<r>, o au cumpărat cuv. popa Vasilie Popovici și cu fratele sfinții sale, Costantin Popovici, cu munca dreaptă, <cu> bani, florinți, și nime să nu îndrăznească a răspunde cuvânt împotrivă ca să nu ai<bă> blest și afurisanie de la 318 de părinți sfinți. Meseța genuarie, 25, 1770.* (*Penticostar*, Râmnic, 1767, cota CRV 187); *Această sf<â>ntă Leturghie este a me, a popii Aron din Urisiu de Jos, și a feciorilor mei, dată mie de pomeană de la șogoru din Blaj, Crainic Simion, canonicu, în anul 1818, martie, 2 zile.* (*Liturghii*, Blaj, 1775, cota CRV 606); *Această carte mi-au dăruit-o mie cumnata Ileana, preuteasa, și spre știință am scris. 1815, mai, 20. Ierei George ot sfânt Necolai [...].* (*Atanasie cel Mare, Synopsis*, Râmnic, 1783, cota CRV 1117); *Această sfântă Leturghie am vândut-o eu, Costandin Postăvar ot Focșani, părintelui Pais<i>e ier<o>monah și nacialnic de la sfântul schit Sihastru și au dat pe dânsa șapte lei [...].* (*Liturghii*, Râmnic, 1787, cota CRV 1129); *Spre ținere de minte că în anul 1877, luna maiu, în 20, cându am venitu de la preuție, mi-au hărăsitu nașu Gheorghe aqestui Moliftelnicu. Ioan Bulucu, preot.* (*Molitvenic*, Râmnic, 1793, cota CRV 1135).

Pe lângă cărțile destinate serviciului religios, altă categorie de cărți religioase era cea destinată întrebuințării în cultul religios particular, cum sunt *Biblia* și *Psaltirea*, la care se adaugă literatura moral-creștină, iar mai târziu și cărțile laice. Acestea au intrat, cu precădere, în proprietăți individuale, dar fără a exclude o proprietate comună. De asemenea, unele dintre cele folosite în săvârșirea serviciului cultic bisericesc vor intra, cu timpul, în proprietăți individuale: *Această Psaltirie iaste a lui Ștefan Kantacuzino.*

(*Psaltire*, Bălgrad, 1651, cota CRV 147); *Această Psaltire iaste a [...].* (*Psaltire*, Bălgrad, 1651, cota CRV 147); *Această Psaltire este a me<a>, mai jos iscălitului, robului lui Dumnezeu, dăruită de părintele arhimandritu Scriban în vreme<a> când era profesor la Academie, mai înainte de a să duce la Rosie. 1839. Ioan Părloi.* (*Psaltire*, Iași, 1817, cota CRV 1209); *Această Biblie mi-au adus-o dumnealui Cherherezan Ioanu de la București, căruia cumpărător i-am plătit-o <cu> t<aleri> 15. Gligorie [...].* (*Biblia*, Sanktpetersburg, 1819, cota CRV 754); *Aceasta Biblie este a supținsemnatului adusă din Rusia de părintele Dionisie Romanov [...].* în anul 1846, *dechenv<r>ie. Preotu D. Protopopescu.* (*Biblia*, Sanktpetersburg, 1819, cota CRV 876); *Această cârticică iaste a mea, a jupâneasei Neacșăi Lina, <a> jupânului Șandru ot Luța [...].* (*Biblia*, Blaj, 1795, cota CRV 1); *Această Bibli a d<umi>s<ale>, c<u>c<oana> Marii, fiica părintului Nictari, o am cumpărat eu, jos iscălitu, Teodor Dobria, di la numita c<u>c<oa>nă la nevoia ci au avut, când să giudeca cu soțul ei Iancu Zota pin<tru> dispăr<ț>ări la anul 1838, cu prețu-i 7 pol<i> [...].* (*Biblia*, Blaj, 1795, cota CRV 1); *De Sânta Scriptura acésta am dat la un credincios gr. cat. din Amaț, cu numele Georgiu Prunilla, de 59 ani, carele o ținea în podul cășii, împreună cu celelalte părți a Sântei Scripturi (Testamentul Vechiu). Partea acésta, adica Testamentul Nou l-am desfăcut de cătră celelalte părți și l-am dat să se compacteze la Satmar. Pentru compactare am plătit din al mieu 3 corone, adica 300 filleri, și pentru ca respectivul credințios să aibă ceva memorie pentru că mi-a predat sântele aceste Scripturi l-am cînstit cu un orologiu Vecher, așa numit. Amaț, 16 ianuarie 1907. Dr. Ivan Ardeleanu, paroc gr. cat. de Amaț.* (*Biblia*, Blaj, 1795, cota CRV 4); *Această sfântă Evanghelie iaste a lui Pamfilie de la Pianul cel din jos, cumpărată cu doisprăzeace florinți ungurești de la Anna <a> lui Avraam, popa din Ciugud, înaintea du<mnea>lor sau întră doaă*

mărturii vândută, adec<ă> înaintea lui Ioan Macarie și Ioan Pamfilie, în Pian, în luna lui octomvrie, 6, anul 1816. (Evanghelie greco-română, București, 1693, cota CRV 175); Această sfântă carte este a mea, Ilarie Savv. Anul 1831. (Ceaslov, Blaj, 1751, cota CRV 594); Această carte este a lui Lazar Barb. Sibiu, 7 februarie 1823. (Catehism sârbesc, românesc și nemțesc, Viena, [1776], cota CRV 392).

Indiferent care era destinația acestor tipărituri, ele au servit ca material didactic pentru o lungă perioadă de timp, atât pentru dascăli, cât și pentru învățăcei: Să știe că a<m> scris e<u>, Necula, ca<re> a<m> învăța<t> la dascalu Ion <Cântărețul> ot Glăvăciog. (Biblia, București, 1688, cota CRV 1032); Dein aceasta carte basericească amu servitu și eu, Georgiu Drăgănu, cantoru-invatietoriu in Somesiu Seplacu din Silvania, la anul D-lui 1883/4-1884/5-1885/6-1886-7 [...]. (Octoih, Blaj, 1783, cota CRV 1440); Pre această carte am învățat eu, Bărnuț Simion din Bocșa ce<a> Mare, în anul 1815. (Micu Samuil, Theologie moralicească, partea I-II, Blaj, 1796, cota CRV 667); Această carte, ce să numește Retic, iaste a lui Nicola<e> Sântion, chir dască<l>ul neunit, cel în normă, al Sibiului. 26 ianuarie 1847. (Piuariu Molnar Ioan, Retorica, Buda, 1798, cota CRV 1149).

Întrucât cărțile religioase cu conținut doctrinar erau destinate cunoașterii învățaturii creștine, acestea au avut ca proprietari elevi, studenți și profesori ai școlilor teologice: Acesta Mineiu, tipăritu fiindu in Buzău, in <Ț>iară Romană s-au adus la D. D. clerici din Seminaru Diaecesan al Fogarasiului prin mine Ilie Romana [?] care am fost teolog în Blaj [...]. (Mineiu. Luna lui mai, Buzău, 1698, cota CRV 182/IX); Din această carte ne-am preparat pentru primirea la teologie în anul 1910. (Psaltire, f. l., sec. XVIII, cota CRV 815); A lui Ioane Frațele, studente de <a> V <-a> cl. gim. in Blasiu, 3/1. 1868. (Maior Petru, Propopvedanii la îngroparea oamenilor morți, Buda, 1809, cota CRV 436); Dein cărțile lui Basiliu R. Cornelius, studente in a VII-a clase ggm. (Maior Petru, Istoria pentru

începutul românilor în Dachia, Buda, 1812, cota CRV 263); Acest Moralu iaste a lu Dionisiu Micleușianu den Telișca, clericu în anulu <al> doilea. (Învățătură theologhicească despre năravurile și detoriile oamenilor creștini, partea I-III, Sibiu, 1820, cota CRV 500); Dat de Prea Sfinția Sa, Părintele Mitropolit, premiantului Nicolae Petre pentru a sa silință la învățăturile clasului <al> III-lea. Inspectorul Siminarului, Dionisie, în anul 1847. (Grigorie de Nazianz, Cuvinte pentru preoție, București, 1821, cota CRV 1317/a); A lui Danciu George, cl. <a> III <-a> gimn., 1914/15. (Bob Ioan, Dictionariu rumanesc, lateinescu și unguresc, Vol. I (A-L)–II (M-Z), Cluj, 1822-1823, cota CRV 1388/II).

O altă categorie de beneficiari, dar de această dată nu a cărților în sine, ci a conținutului acestora erau lectorii care luau contact cu tipăriturile prin împrumut de la posesorii lor: Să știe că am scris eu Rad Birdoav <din> Brașov și am cetit totă Pravila dumnezeieștilor apostoli și cine o va citi să va spesi și darul Domnului nostru Isus Hristor să fie cu dumneavostă. Amin. V leat 1763, luna septembrie, zile 8. (Îndreptarea legii, Târgoviște, 1652, cota CRV 206); Multu m-am procopsit dintr-aceasta carte eu, Mihai Colceriu din Mănărade. (Cheia înțelesului, București, 1678, cota CRV 413); Mulțămesc D<o>mnului că am luoat multe dintr-astă sfântă carte cu voie lui D<u>mnezeu și mulțămesc părintelui, popa Lupu de Agribici, că au făcut bine de mi l-au dat. Dumnezeu să-i plătească cu darul Duhului Sfânt. Scris-am eu, Ion diiacul ot Șacău, mesița genovarie, 11 zile. (Cheia înțelesului, București, 1678, cota CRV 413); Am cetit și am procetit această dumnezeiască și sfântă carte și de suflet folositoare. Foarte mulțămesc cielui ce mi-au împrumutat. Mărdea, în 15 a<u>gust 1845. Smeritul între preoți, A[...] Ion Poppovits, paroh la Mărdea. (Ioan Gură de Aur, Mărgăritare, București, 1691, cota CRV 193).

În cazul unei singure însemnări, aflată pe o carte cu conținut laic s-a identificat utilizarea acesteia în sistemul juridic instituționalizat. Este vorba de Nomocanonul lui Caragea și întrebuițarea acestuia:

De la logofeția mare al [!] Țării de Sus. Această Pravilă a pământului s-au dat a fi stătătoare la departamentu agiiști ca să urmeze judecățile dupe dânsa, precum de Măriia Sa, prea înălțatul nostru Domn, s-au poruncit și spre a fi știut să nu să înstreineze de către nimeni, o adevărim cu iscălitura. [...], 1818, avgu<st>, 12. (Nomothesia tou Karatza, [Legiuirea lui Caragea], Viena, 1818, cota CRV 1222).

La categoriile de proprietari enumerate mai sus se adaugă și proprietarii sau lectorii cărților care se semnează numai cu numele, fără a face cunoscută funcția sau statutul lor social: *Această carte anumi nu să ști cum să cheamă și este a lui Toterășcu Godurdui. (Tâlcuirea Liturghiei, Iași, 1697, cota CRV 1038); Din cărțile lui Zaharie Crocea, 1726. (Învățăture creștinești, Snagov, 1700, cota CRV 584); Să să știe că am cumpărat eu, Ion Săvstreaan, acest Testament din târgul Bucureștilor, în luna lui iulie, în 6 zile, anii de la zidirea lumii 7236, iar de la Hristos 1728. (Noul Testament, București, 1703, cota CRV 192).*

Odată cu ieșirea din uz a alfabetului chirilic, cu care erau scrise aceste cărți, ele nu își vor pierde din importanță, ci vor intra în sfera de interes a mai multor categorii de intelectuali, fie din rațiuni științifice, fie din afecțiune față de cei care le-au lăsat moștenire, fie pentru valoarea pe care au dobândit-o aceste cărți, odată cu trecerea timpului: *Aparține profesorului V. Băltan, Cluj. Cumpărată din Maramureș, 1960. (Carte românească de învățătură, Iași, 1643, cota CRV 62); S-a primit în 1925 de la Goslian Paste<an>. Această Cazanie es<t>e proprietatea <lui> Vasile L. Pascha, notar in Ghelar. (Evanghelie învățătoare, Govora, 1642, cota CRV 696); Și această carte iaste din cărțile meale, ațierosită mie de dumnealui [...] Mihai Mironescu, pre care m-am îndatorat a-l pomeni în toată viața mea la sfântul jărtfelnic. 1837, iunie, 10. Erothei [...] arhimandrit Goroveanu. (Dosoftei, Parimiile, Iași, 1683, cota CRV 1031).*

Proprietatea comună, care a servit necesităților cultural-religioase, va fi urmată, în timp, de un alt

tip de proprietate comună, și anume proprietatea instituționalizată a bibliotecilor asupra CRV-urilor de care au beneficiat și beneficează o întreagă comunitate științifică, culturală, religioasă etc. din diferite perioade ale culturii noastre: *Prezenta Cazanie a lui Varlaam am aflat-o între cărțile bătrâne a<le> bis. gr. cat. din Boteni, jud. Cluj-Turda. Conf. ordinului Preaven. Superiorități nr. 783-1944 s-a scos din inventarul bis. și predată Superiorității spre a fi depozitată această carte de valoare <la> Biblioteca Centrală Blaj. Ambroziu Biriș, preot. (Carte românească de învățătură, Iași, 1643, cota CRV 59); Aiestu Apostolu il donezu la Soțietatia de Lecture Andreiu Șaguna din Sabiu întru pominirea și suvenirea marelui mecinatu, metropolit Andreiu Șaguna [...]. 29 Noemvrie 1897. Vasiliu Basarab, presbiteru în Romos, Cercul Oreștii. (Apostol, București, 1683, cota CRV 1320) (2).*

După cum se poate observa, însemnările despre categoriile de proprietari fac referire la mai multe categorii de intelectuali, cum sunt: arhierii, preoți, monahi, dieci, grămățici, logofeți, dascăli, profesori, studenți, elevi, cât și la instituții de cultură ca: biserici, mănăstiri, biblioteci, societăți de cultură etc., ceea ce arată interesul față de carte și de cultură al tuturor categoriilor sociale și profesionale, conturând imaginea vieții culturale românești din diferite perioade.

Ajungând până la noi, fiecare exemplar din cartea românească veche are istoria sa, trecând prin proprietăți succesive și continuându-și mai departe călătoria sa în timp. Prin urmare, proprietatea succesivă a unei cărți vorbește de importanța ei, de valoarea ei culturală, spirituală, materială, toate acestea făcând din tipăriturile românești vechi valori de patrimoniu, a căror importanță sporește tot mai mult cu trecerea timpului.

Conținutul însemnărilor de proprietate și statutul de *Colecții speciale* al CRV-urilor în zilele noastre demonstrează că acestea s-au bucurat întotdeauna de o importanță majoră în viața diferitelor comunități, fie ele religioase, culturale sau științifice.

Originalitatea studiului nostru constă în faptul că identifică categoriile de intelectuali și de proprietari ai cărților românești vechi, identifică interesul acestora față de cartea românească tipărită și orientarea lor spre anumite categorii de tipărituri, reperează posibilitățile de cumpărare și de procurare a produselor tipografice și evidențiază gradul de implicare a diferitelor categorii sociale în viața culturală a societății. La acestea se adaugă și reliefaarea aspectelor referitoare la reconstituirea bibliotecilor personale și publice și la circulația tipăriturilor respective (3).

Toți acești factori au făcut ca în cuprinsul studiului de față să ne oprim asupra acestor „ex-librisuri” cu intenția de a realiza o reconstituire a categoriilor de proprietari care dețineau tipăriturile românești vechi (1508 - 1830), începând cu vremea apariției acestora și până aproape de zilele noastre, așa cum reies din însemnările aflate în cărțile cercetate.

Note:

1. A se vedea în acest sens: **URS, Otilia**. Cărțile românești vechi din biblioteca lui Timotei Cipariu. În: *Școala Ardeleană*, vol. VI, 2012, Oradea, p. 119-128; **Idem**. Cartea veche românească în biblioteca

lui I. M. Moldovan. În: *Școala Ardeleană*, vol. VII, 2013, Oradea, p. 45-52; **Idem**. Il libro romeno antico nella biblioteca di Ioan Micu Moldovan. În: *La Scuola Transilvana*. Nyíregyháza-Oradea: Casa Editrice Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2013, p. 51-59; **Idem**. Ex-librisuri în cartea românească veche din Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca. În: *Transilvania*, nr. 2, 2014, Sibiu, p. 81-83; **Idem**. *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011.

2. Din numărul mare de însemnări care vorbesc despre categoriile de proprietari ai CRV-urilor cercetate au fost selectate pentru fiecare categorie cele mai relevante. Pentru întregul corpus de însemnări din BARCJ a se vedea lucrarea noastră: **URS, Otilia**. *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011.

3. Acest studiu a fost finanțat din grantul Consiliului Național al Cercetării Științifice, CNCS-UEFISCDI, cod proiect: PN-II-ID-PCE-2011-3-0314./ This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS-UEFISCDI, project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0316.

CATEGORIES OF OLD ROMANIAN BOOK OWNERS

author

PhD. Otilia URS
„Sextil Pușcariu” Institute of Linguistics and
Literary History, Cluj-Napoca
adelaelai@yahoo.com

Abstract

The analysis of the fund of Old Romanian Books within the Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca has highlighted the existence of numerous notes that talk about various categories of owners of such prints. Thus, the present study mentions these ex-librises with the intention of achieving a partial recovery of the types of owners of the examined books.

KEY-WORDS:

- ▶ ex-libris,
- ▶ book notes,
- ▶ Old Romanian Book,
- ▶ The Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca

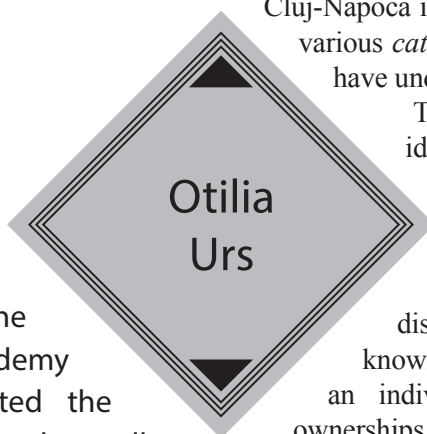
Introduction

Due to the fact that the Fund of Old Romanian Books within the Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca includes numerous notes that mention various *categories of owners* of these prints, we have undertaken a research of this field.

Thus, the present study continues to identify and fathom the ex-libris in the existing Old Romanian Books. It is a topic that has been discussed in other articles, too (1).

The analysis of the records in discussion shows that the prints have known either a common ownership, or an individual one. Not infrequently, the ownerships succeeded one another, leading over time to a multiple ownership. Both ownership types served the same cultural and religious interests.

Since the vast majority of Old Romanian Books was designed for usage during religious services, the purchase was often made by an entire Christian community. The community used to donate the book to the church and thus, the common ownership was being transferred to the latter. This type of ownership is frequently mentioned by the book notes. Hereafter, we will quote the following ones: *This book, The Homily, belongs to the village named Cârnești. It cost six florins and 1 cent and it was bought by the entire village for the church. If someone dares to alienate or steal it, may he or she be anathematized by the 318 Church Fathers of The Synod of Nicaea. These lines were written down by myself on the 1st of March, 1786. (Romanian Teaching Book, Iași, 1643, book address: CRV 45); This book was bought by the entire Cuhie village. (Romanian Teaching Book, Iași, 1643, book address: CRV 62); It should be known that this book*

was bought by the villagers and with the infantrymen's help, for the church in Găluț. (Priest Ioan from Vinț, *The Golden Coffin*, Sas-Sebeș, 1683, book address: CRV 18); This *Irmologion* was bought with 3 Hungarian florins by the villagers of Porumbacu de Jos. The money belonged to the village and was kept by priest Avram Vălcu in the church chest. The book was purchased for the church. (*Irmologion*, Second Edition, Râmnic, 1750, book address: CRV 589); This book, *The Acts of the Apostles*, was bought by Petca, Macoveiu, Simionu, Toaderu, Ilie, Onu, Gavrilă, Marcu, Toma, Flore, Vasile, Filimonu, Ana, Salomie, Marie, Ana and it cost 8 florins. The book was donated to the church in Almașu. The donors' souls would be remembered by the priest from Almaș, whoever he would be! The one who changes or steals it from this people, shall be anathematized by 318 Church Fathers! These were written down on the 30th of October, 1771. (*The Acts of the Apostles*, Blaj, 1767, book address: CRV 172); This *Divine Liturgy* was bought by the entire village of Dăiești for cash. The one who is tempted to steal it, shall be anathematized [...]. (*Liturgies*, Râmnic, 1767, book address: CRV 1089); This holy *Homily* was bought by the villagers of Bologa, insomuch as they could. The book cost 18 florins and, then, it was donated to the church, as true alms for the villagers' souls and of their families'. They would be remembered by the priest of Bologa, whoever he would be [...]. (*Homilies*, Bucharest, 1768, book address: CRV 697); This holy book was bought by the villagers in Mueoni for their church. The buyers were: Cobârsan Constandin, Știrbe Ion, Ciota Știrbe Ion, Șmercea Veseli, Gețăș Dumitru, Handra Ion, Enă Petre, priest Gavrilă, priest Ștefan, Bolfi Ion, Lola Andreiu, Blagososu Timu, Cușu Georgie and Negru Ion. The priest who will use it when serving, shall mention the buyers in his prayers. If someone displaces, steals or sells the book for a higher price, he/she shall be anathematized by 318 Church Fathers. May it be that he/she shall suffer terrible pain, like

Arie, the one who blasphemed God! These lines were written down by Ion from Maraeca in 1777. (*Hymn Book*, Blaj, 1770, book address: CRV 481); This book belongs to the people of Vința Valley. It costed 7 „horgoși” and it was housed by the church in Vința. (Micu, Samuil, *Preaching or Teachings Uttered at Dead People's Funerals*, Blaj, 1784, book address: CRV 996); This book, *Prayer Book*, was bought by all the villagers in Ungurași. Then, it was housed by the church, for eternal remembrance. (*Prayer Book*, Iași, 1764, book address: CRV 522); This *Hymn Book* was bought by the priests in Romos, Costandin and Avram, from Ivan, a priest's son. The book was traded for the plums in polgradia. May it belong to this church forever! No one shall remove it! Or else, the Church Fathers' anatema shall be cast on him! (*Hymn Book*, Târgoviște, 1712, book address: CRV 1321); This holy and divine book, the *Romanian Triodion*, was donated by His Highness Costandin Voivode, the son of Nicolae Voivode, during the second reign. It was received by the holy and divine church in the district of Fântâna Boului. [...]. (*Triodion*, București, 1746, book address: CRV 1277); This sacred book was donated by us, Iulian and Chelsie, two hieromonks from the Monastery of Slatina. It was received by the holy church in Ragla. Alms would be given for the buyers and all their relatives! 1864 (*Saints' Lives for June*, Neamț Monastery, 1813, book address: CRV 1192); Let it be known that this *Prayer Book* belongs to the holy church in Agriș! It is the property of both the village and the church! No one should take it without the permission of the owners! I, Iacov Copil, a non-Unite priest, wrote this down in Agriș, on the 2nd of November, 1795. (*Prayer Book*, Râmnic, 1747, book address: CRV 479).

Likewise, such cult books used to be donated to monasteries, as shown in the notes below: *This holy and godly Gospel belongs to Aninoasa Monastery, whose patron is Saint Hieromong Nicolae from Mira Lichiei, the Wonder-worker [...].* (*Gospel*, Bucharest,

1682, book address: CRV 1029); *This holy book belongs to Tismana Monastery. (Menaion. January, book address: CRV 1044); This Menaion belongs to the spital of Hurezu Monastery. (Menaion. May, Buzău, 1698, book address: CRV 1048); This Gospel belongs to Aninoasa Monastery. (Gospel, Bucharest, 1760, book address: CRV 1085); It belongs to Cernichi Monastery. It shall not be alienated! (Orthodox Teaching, Bucharest, 1794, book address: CRV 1139); This Prayer Book belongs to Saint Spiridon Skete in Iași. (Prayer Book at Wartime, Iași, 1809, book address: CRV 1175); I, Ileana, late subprefect Postolache's daughter [...], bought this sacred book, *The Acts of the Apostles. I donated it to Cetatea Mică Monastery, whose patron is the holy Roadside Cross. Alms shall be given for my soul! February 9, 1816. (The Acts of the Apostles, Blaj, 1814, book address: CRV 1193); This Paterikon belongs to abbot Paisie and his parish. If someone alienates it, he or she shall not be forgiven until he/she gives it back! (Paterikon, Bucharest, 1828, book address: CRV 1259); This sacred book, Triodion, belongs to Cotmeana Monastery. If someone alienates it from here, he shall be anathematized by the Father, the Son and the Holy Spirit! Amen. (Triodion, Buzău, 1700, book address: CRV 1054).**

Along with the Christian communities, which were represented by their churches, the priests, monks and bishops were also owners of religious books. Then, those books were inherited by their heirs or relatives: *Let it be known that this book belongs to the priest from Lancrem. (Breviary, Govora, 1640, book address: CRV 828 and CRV 829); This book was bought by priest Cârstea from Avrig and it cost 10 florins. (Educational Gospel, Bălgrad, 1641, book address: CRV 179); Let it be known that I, priest Ion from Geamăș bought this Gospel from priest Iancu from Ernea. I offered 40 masses for his deceased relatives. No one shall alienate this book! Year 1751. (The Romanian Book of Learning, Iași, 1643, book address: CRV 41); Let it be known that I, priest One from Boholț village, bought this sacred*

*book for 12 Hungarian florins. The sellers were the children of late priest Matei from Calbors. It belongs to me and to my children, as no one else has offered not even a farthing for this book! [...]. May 24, 1803. (The Romanian Book of Learning, Iași, 1643, book address: CRV 53); This Acts of the Apostles belonged to priest Neagu from Suram. Afterwards, it was given to priest Ioan from Suram. (Acts of the Apostles, Bucharest, 1683, book address: CRV 191); On the 31st of October, 1856, I, cantor Zacharie Moldovan from Sâmbăta de Sus [...] Agnita, inherited this sacred and godly book from my father, priest Iohann Moldovan. (Saint John Chrysostom, Pearls, Bucharest, 1691, book address: CRV 193); Let it be known that this sacred book, *The Pearls of Saint John Chrysostom, belongs to me, priest Ioan from Casilore Valley, the son of priest Paraschiva. I received this book from my forefather, monk Iosif from skete Mărcuța. (Saint John Chrysostom, Pearls, Bucharest, 1691, book address: CRV 1035); I, priest Dumitru, bought this book from priest Sandu from Singer on the 7th of February, 1760. It cost 3 "măriieși". (Saint John Chrysostom, Pearls, Bucharest, 1691, book address: CRV 605); Let it be known that I, Simion, son of Neag Ion, bought this sacred Gospel, from deacon Manea in Bucharest. Alms shall be given for my soul! I wrote this down when His Majesty Constantin Besărab Voievod was Prince of Wallachia and lord Damaschin was bishop of Upper Râmnic. Year 7219 a. Chr. (Gospel, Snagov, 169, book address: CRV 1009); Let it be known that this sacred book was donated by protopope Mihai to his nephew, priest Ion. (Homily, Bălgrad, 1699, book address: CRV 1362); This Menaion belongs to me, priest Zahariia from Buza Bucerdi. It was bought by my father, priest Nicolae, for our money, with no one's implication [...]. (Antologhion, Râmnic, 1737, book address: CRV 1351); I, priest Samoilă from Brasfalău, and my wife, vicaress Ana, bought this sacred book, Hymn Book, in the days of protopope Georgie Copru. It shall be inherited by my sons [...]. (Hymn Book, Râmnic, 1750, book address: CRV 254); This sacred**

and godly book, *Pentecostarion*, was bought by pious *Vasilie Popovici* and his brother, *Constantin Popovici*. It was payed in florins. No one shall cause it any harm, or else he/she shall be anathematized by 318 Church Fathers! January 25, 1770. (*Pentecostarion*, Râmnic, 1767, book address: CRV 187); This sacred Liturgy belongs to me, priest *Aron* from Lower *Urisiu*, and to my sons. I received it from my brother-in-law in *Blaj*, canon *Crainic Simion*, on the 2nd of March, 1818. (*Liturgies*, *Blaj*, 1775, book address: CRV 606); I received this book from my sister-in-law, vicaress *Ileana*. May 20, 1815. *Ierei George* from *Sfântul Necolai* [...], *Iași*. (*Atanasie cel Mare, Synopsis*, Râmnic, 1783, book address: CRV 1117); I, *Costandin Postăvar* from *Focșani*, sold this sacred Liturgy to hieromonk *Paisie*, also the abbot of *Sihastru skete*. It cost 7 lei [...]. (*Liturgies*, Râmnic, 1787, book address: CRV 1129); Let it be known that on the 20th of May, 1877, when I became a priest, I received this Prayer Book from my godfather *Gheorghe. Ioan Bulucu*. (*Prayer Book*, Râmnic, 1793, book address: CRV 1135).

In addition to books intended for religious services, another category of religious books was destined to usage for personal religious cult, such as the *Bible* and the *Psalter*, the moral-Christian literature and, later, the laic books. They came mostly in individual properties, but without excluding a common ownership. Also, some of those used during the ecclesiastic service would later become individual properties: This *Psalter* belongs to *Ștefan Kantacuzino*. (*Psalter*, Bălgrad, 1651, book address: CRV 147); This *Psalter* belongs to [...] lady *Păuna* [...]. (*Psalter*, Bălgrad, 1651, book address: CRV 147); This *Psalter* belongs to me, the undersigned and servant of God. I received it from archimandrite *Scriban* when he was a professor at the Academy, before he went to *Roșia*. 1839. *Ioan Părloi*. (*Psalter*, *Iași*, 1871, book address: CRV 1209); This Bible was brought to me by *Cherherezan Ioanu* from *Bucharest*. It cost me 15 talers. *Gligorie* [...] from *Câmpulung*. March 15, 1820. (*Bible*, Sanktpetersburg,

1819, book address: CRV 754); This Bible belongs to me. Priest *Dionisie Romanov* [...] brought it from *Russia* in December 1846. Priest *D. Protopopescu*. (*Bible*, Sanktpetersburg, 1819, book address: CRV 876); This small book belongs to me, lady *Neacșa Lina*, and to my husband, *Șandru* from *Luța* [...]. (*Bible*, *Blaj*, 1795, book address: CRV 1); In 1838, I, *Teodor Dobria*, bought this Bible from lady *Maria*, the daughter of priest *Nictari*, when she was divorcing her husband, *Iancu Zota*. The book cost 7 poli [...]. (*Bible*, *Blaj*, 1795, book address: CRV 1); I gave this New Testament to *Georgiu Prunilla*, a 59-year old Greek-Catholic believer from *Amaț*. He was dwelling it in his attic, together with the Old Testament. Then, I got the New Testament and I sent it to appear at *Satmar*. I paid 3 kronas, that is 300 „filleri”, for that. Moreover, I gave *Georgiu Prunilla* a Breviary in return. *Amaț*, January 16, 1907. Dr. *Ivan Ardeleanu*, a Greek-Catholic priest from *Amaț*. (*Bible*, *Blaj*, 1795, book address: CRV 4); This sacred Gospel belongs to *Pamfilie* from *Pianul de Jos*. It was bought from *Anna*, the wife of priest *Avraam* from *Ciugud* and it cost 12 Hungarian florins. The sell took place in *Pian*, on the 6th of October, 1816 and it was witnessed by *Ioan Macarie* and *Ioan Pamfilie*. (*Greek-Romanian Gospel*, *Bucharest*, 1693, book address: CRV 175); This sacred book belongs to me, *Ilarie Savv*. Year 1831. (*Breviary*, *Blaj*, 1751, book address: CRV 594); This book belongs to *Lazar Barb*. *Sibiu*, February 7, 1823. (*Serb, Romanian and German Catechism*, *Vienna*, [1776], book address: CRV 392).

No matter what the destination of the prints was, they served as teaching material for a long time, both for teachers and pupils: Let it be known that I, *Necula*, wrote this down! I was the student of teacher *Ion Cântărețul* from *Glăvăciog*. (*Bible*, *Bucharest*, 1688, book address: CRV 1032); I, *Georgiu Drăgănu*, also used this Church book. I was a cantor and a teacher in *Somesiu Seplacu* from *Silvania* in 1883/4-1884/5-1885/6-1886-7 [...]. (*Hymn Book*, *Blaj*, 1783, book

address: CRV 1440); *I, Bărnuț Simion from Bocșa cea Mare, learnt from this book in 1815!* (Micu Samuil, *Moral Theology*, First and Second Parts, Blaj, 1796, book address: CRV 667); *This book, Oratory, belongs to Nicolae Sântion, the non-Unite teacher from Sibiu. January 26, 1847.* (Piuariu Molnar Ioan, *Oratory*, Buda, 1798, book address: CRV 1149).

Whereas religious books with a doctrinal content were intended to teach Christian knowledge, their owners were the pupils, students and professors at theological schools: *I, Ilie Romana [?], a theologian from Blaj [?], brought this Menaion, which was printed in Buzău, Wallachia, to clerics D. D. from the Diaecesan Seminary in Făgăraș.* (Menaion. May, Buzău, 1698, book address: CRV 182/IX); *I learned from this book when I had my entrance examination at Theology in 1910.* (Psalter, leaf 1, XVIII century, book address: CRV 815); *It belongs to Ioane Frațele, a student in the fifth grade at the gymnasium in Blasiu, 3/1. 1868.* (Maior Petru, *Orations Uttered at the Burial of the Dead*, Buda, 1809, book address: CRV 436); *This is one of Basiliu R. Cornelius's books! He was a student in the seventh grade at the gymnasium.* (Maior Petru, *History of the Beginning of the Romanians in Dacia*, Buda, 1812, book address: CRV 263); *This Ethics belongs to Dionisiu Miculeșianu from Telișca, a second-year cleric.* (Theological Teaching about Christian People's Vices and Debts, Parts I-III, Sibiu, 1820, book address: CRV 500); *This book was handed by His Grace, the Metropolitan, to third-year student Nicolae Petre, for being top of the class. Seminar Inspector, Dionisie, year 1847.* (Grigorie de Nazianz, *Words for the Priesthood*, Bucharest, 1821, book address: CRV 1317/a); *This book belongs to Danciu George, a third-class student at the gymnasium, 1914/15.* (Bob Ioan, *Romanian, Latin and Hungarian Dictionary*, First Volume (A-L) – Second Volume (M-Z), Cluj, 1822-1823, book address: CRV 1388/II).

Another category of beneficiaries, but this time not of the books themselves, but of their contents,

were the lecturers that used to take contact with the printed material by borrowing it from its owner: *Let it be known that I, Rad Birdoav from Brașov, wrote this down: I read all the book entitled Godly Apostles' Code of Laws. If someone reads it, he/she shall be redeemed and shall receive the blessing of God! Amen. September 8, year 1763.* (Law Correction, Târgoviște, 1652, book address: CRV 206); *I, Mihai Colceriu from Mănărade, read this book and I was blessed a lot! (The Key of Understanding, Bucharest, 1678, book address: CRV 413); I thank God for I learnt a lot from this book! I also thank priest Lupu from Agribici for he lent it to me! May God bless him! I, Ion, the cantor from Șăcău, wrote this down! 11th of January.* (The Key of Understanding, Bucharest, 1678, book address: CRV 413); *I read and re-read this useful sacred and godly book. I thank the one who lent it to me! Mârdea, August 15, 1845. A[...]lon Poppovits, a humble priest from Mârdea.* (Saint John Chrysostom, *Pearls*, Bucharest, 1691, book address: CRV 193).

The usage of such a book within the institutional legal system was identified only in the case of one single note on a book with secular content. It is about Caragea's *Nomocanon* and its usage: *The Chancellery of the Upper Country [...]. His Highness ordered that this Code of Laws would be donated with the purpose of being used at trials. No one shall alienate it! [...] 12 August, 1818.* (Nomothesia tou Karatza, [Caragea's Law], Vienna, 1818, book address: CRV 1222).

The categories of owners listed above may also include book owners or lecturers who sign with their names, without adding their function or social status: *The title of this book is not known. It belongs to Toderășcu Godurdui.* (Liturgy Interpretation, Iași, 1697, book address: CRV 1038); *This is one of Zaharie Crocea's books, 1726!* (Christian Teachings, Snagov, 1700, book address: CRV 584); *Let it be known that I, Ion Săvstreaan, bought this Testament from Bucharest, on the 6th of July, 7236 a. Chr. / 1728.* (New Testament, Bucharest, 1703, book address: CRV 192).

Although the Cyrillic alphabet went out of use, these books did not lose their importance. They would become useful for large categories of intellectuals, either for scientific reasons, out of affection for those who transmitted them, or for the value acquired with over time: *This book belongs to professor V. Băltan, Cluj. It was bought in Maramureș, 1960. (The Romanian Book of Learning, Iași, 1643, book address: CRV 62); This book, Homily, was received from Goslian Pastean in 1925. It is the property of Vasile L. Pascha, a notary from Ghelar. (Educational Gospel, Govora, 1642, book address: CRV 696); This is one of my books. I received it from [...] Mihai Mironescu. I shall always give alms for his soul! June 10, 1837. [...] archimandrite Goroveanu. (Dosoftei, "Parimiile", Iași, 1683, book address: CRV 1031).*

In time, common property, which has served cultural and religious needs, would be followed by another type of common property, i.e. the institutionalized property of those libraries that own Old Romanian Books, which serve an entire scientific, cultural, religious etc. society from different periods of our culture: *I found this present Varlaam's Homily among the old books of the Greek-Catholic church in Boteni, Cluj-Turda county. According to a superior order (no. 783-1944), the book was removed from the inventory of the church and given to the Superior Forum. It was housed by the Central Library in Blaj. Priest Ambroziu Biriș. (The Romanian Book of Learning, Iași, 1643, book address: CRV 59); I donate this Apostle to "Andrei Șaguna" Reading Society from Sibiu. Alms shall be given for Metropolitan Andrei Șaguna [...]. November 29, 1897. Vasiliu Basarab, a presbyter in Romos, Cercul Oreștii. (Apostle, Bucharest, 1683, book address: CRV 1320) (2).*

As one may notice, the notes concerning types of owners refer to several categories of intellectuals, such as: bishops, priests, monks, cantors, secretaries, teachers, professors, students, pupils, and to institutions of culture: churches, monasteries, libraries, cultural

societies etc. Consequently, all social and professional categories took interest in books and culture, thus defining the image of the Romanian cultural life in different periods.

Each copy of an Old Romanian Book has had its own history, with successive properties and a continuing journey over the centuries. Therefore, the successive property of a book talks about its importance and about its cultural, spiritual and material value. As a result, Old Romanian Prints became true heritage assets, whose importance has increased more and more as time has passed.

Both the content of property records and the *Special Collections* status demonstrate that Old Romanian Books have always had a major importance for various religious, scientific or cultural communities.

The originality of our study lies in the fact that it identifies categories of intellectuals and owners of Old Romanian Books. Then, the present study emphasizes their concern about the printed Romanian Book and their orientation towards certain categories of prints. Moreover, it locates the perspectives of purchasing and buying typographical products and it highlights the degree of involvement of different social classes in the cultural life of the society. There is also emphasis on matters related to the recovery of personal and public libraries and the circulation of those prints (3).

The above-mentioned factors determined us to analyse these „ex-librises”. The intention was that of achieving a typology of those owners who have possessed old romanian books (1508 – 1830), starting with their appearance and almost up to nowadays, as evidenced by the notes within the researched books (4).

Notes:

1. For further research, please consult: **URS, Otilia**. Cărțile românești vechi din biblioteca lui Timotei Cipariu [Old Romanian Books in Timotei Cipariu's Library]. În: *Școala Ardeleană*, vol. VI, 2012,

Oradea, p. 119-128; **Idem.** Cartea veche românească în biblioteca lui I. M. Moldovan [Old Romanian Books in I. M. Moldovan's Library]. În: *Școala Ardeleană*, vol. VII, 2013, Oradea, p. 45-52; **Idem.** Il libro romeno antico nella biblioteca di Ioan Micu Moldovan [Old Romanian Books in Ioan Micu Moldovan's Library]. În: *La Scuola Transilvana*. Nyíregyháza-Oradea: Casa Editrice Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2013, p. 51-59; **Idem.** Ex-librisuri în cartea românească veche din Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca [Ex-libris in Old Romanian Books within the Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca]. În: *Transilvania*, nr. 2, 2014, Sibiu, p. 81-83; **Idem.** *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca* [The Catalogue of Old Romanian Books within the Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca]. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011;

2. Out of the great number of notes mentioning categories of old books' owners, we have selected and presented only the most relevant ones. The entire corpus of handnotes of the BARCJ old books is available in our work: **URS, Otilia.** *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca* [The Catalogue of Old Romanian Books within the Library of the Romanian Academy in Cluj-Napoca]. Cluj-Napoca: Editura Mega, 2011.

3. This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research, CNCS-UEFISCDI, project number PN-II-ID-PCE-2011-3-0316;

4. Translated and adapted to English by Roxana Moldovan.

CERNEALA TIPĂRITURILOR LUI HONTERUS ȘI CORESI

autori

Dr. Emilian CORNEANU
emilian_corneanu@yahoo.co.uk

Abstract

Cerneala tipăriturilor realizate la Brașov în secolul al XVI-lea de Johannes Honterus și diaconul Coresi este prezentată prin comparație cu rețetele obișnuite ale Europei vremii, care, cel mai probabil, au fost folosite și de tipografii brașoveni. Este evaluată și ponderea și motivația utilizării chinovarului alături de cerneala neagră și se lansează ideea analizării compoziției chimice a cernelurilor vechi în scopul efectuării de datări documentare prin comparație.

CUVINTE CHEIE:

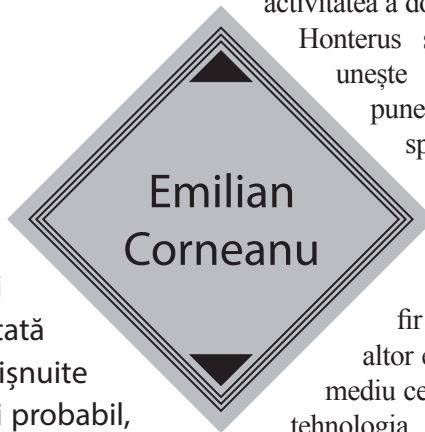
- ▶ cerneală fero-galică,
- ▶ cerneală de tipar,
- ▶ Honterus,
- ▶ Coresi
- ▶ Brașov

Introducere

În secolul al XVI-lea, Brașovul devine un important centru al tiparului central și est-european, găzduind activitatea a doi tipografi de primă mărime: Johannes Honterus și diaconul Coresi. Un fir comun unește activitatea celor două personalități: punerea tiparului în sprijinul propășirii spirituale a comunității multietnice și multiconfesionale ce trăiește în spațiul lor de acțiune, și aceasta într-o vreme marcată de reșezarea cultelor și culturii sub impactul Reformei. Acest fir este alcătuit din împletirea complexă a altor elemente împărtășite: aceiași factori de mediu ce favorizează proliferarea cărții tipărite, tehnologia și materialele tipografice de aceeași factură, influența acelorasi curente culturale și artistice, prezentarea grafică similară a cărților brașovene.

Atât sub aspectul materialelor folosite, cât și al tehnologiilor cunoscute și aplicate, tiparul brașovean a cunoscut similitudini și sincronizări cu modalitățile și mijloacele tiparului european occidental, ceea ce oferă posibilitatea clarificării și/sau afirmării unor aspecte tehnice pe cale de comparație, atunci când mărturiile documentare locale lipsesc. Plecând de la aceste premise, studiul de față se apleacă asupra unui aspect considerat secundar în cercetarea laturii materiale a tipăriturilor românești vechi, cerneala. Acest element al artei tiparului este tratat puțin sau deloc în literatura românească de specialitate, scopul acestor pagini fiind de a atrage atenția asupra potențialului reprezentat de cercetarea cernelurilor vechi pentru obținerea de informații bibliologice suplimentare: pentru operațiuni de restaurare-conservare, pentru datări și localizări, pentru evaluare artistică etc.

Cerneala, în sensul cel mai larg, este o soluție obținută din diferite substanțe colorate, întrebuințată la

scris, tipărit, gravat etc. (1). Cernelurile de scris se preparau din pigmenți vegetali, negru de fum, anilină, diferiți oxizi naturali, fiind cunoscute și întrebuințate din Antichitate. Rețetele de preparare au variat mult de-a lungul timpului, unele cerneluri dovedindu-se deosebit de rezistente la acțiunea factorilor de degradare, pe când altele, spre exemplu cele bazate pe anilină s-au decolorat destul de ușor și s-au estompat cu vremea, făcând scrisul ilizibil. Cea mai veche și totodată cea mai longevivă cerneală este aceea de carbon, preparată din funingine în suspensie de ulei sau clei. Încă din vremea Egiptului antic se scria pe papirus cu astfel de cerneală. Un alt tip de cerneală, cunoscută de pe vremea romanilor, dar care a făcut carieră

mai ales în Evul Mediu este cea fero-galică. Aceasta era obținută din acid galic, extras din nucile galice (gogoșile de ristic, formate de înțepăturile unor viespi în frunzele de stejar – Fig. 1) în reacție cu o sare de fier. Datorită accesului ușor la ingrediente și rezistenței deosebite, acest tip de cerneală a fost folosit până la mijlocul secolului al XX-lea în Europa. Deși s-au identificat nenumărate rețete, ingredientele de bază ale cernelii fero-galice erau: apa, guma arabică, taninul extras din nucile galice, vitriolul. Uneori se adăugau, ca aditivi, vin sau oțet, în funcție de rețetă. Printr-o reacție chimică rezulta o culoare neagră-albăstruie intensă, dar care, în timp, se decolora spre maro închis, din cauza proceselor de degradare.

Fig. 1. Nucile galice în diverse stadii de maturitate
(Sursa ilustrației: foto autor, august 2012)

Acest tip de cerneală prezenta avantajul de a fi durabilă și insolubilă, dar și dezavantajul de a fi acidă, atacând suportul scrierii. În funcție de rețetă, îmbătrânirea cernelii putea avea loc prin două procese, de oxidare a ionilor de fier și de hidroliză acidă. În primul caz, ionii de fier pătrund în fibra hârtiei slăbindu-i legăturile și reducându-i rezistența mecanică. În al doilea caz, fibrele sunt distruse de acidul sulfuric rezultat. În anumite situații, rețete nefericite de cerneală au distrus partea scrisă a filelor întregului bloc de carte. În situații extreme acesta a căpătat aspectul de cutie goală cu marginile alcătuite de hârtia nescrisă ce s-a păstrat, în timp ce zațul scrierii s-a pulverizat. Când s-a constatat că reacțiile autocatalitice ale cernelii pot distruge suportul scrierii, s-a răspândit temerea că omenirea ar putea pierde cantități inestimabile de manuscrise și tipărituri vechi. Totuși, cercetările mai aprofundate și statisticile ulterioare au arătat că sunt rare cazurile de rețete greșite, foarte nocive pentru hârtie, dar mai dese situațiile în care fragilizarea cauzată de cerneală este potențată de factori externi, cum ar fi umiditatea și temperatura crescută sau manipularea neglijentă (2). Pentru a contracara distrugerea documentelor, unele laboratoare occidentale de conservare au dezvoltat metode și substanțe de neutralizare a acidității și de stabilizare a suportului scrierii (3).

După cum o arată și etimologia numelui în limba română (din termenul slavon *cerna* = negru), cerneala o presupunem neagră la culoare, dar alături de aceasta s-a folosit adesea scrierea cu roșu sau chinovar. Aceasta se obținea din chinovar sau cinabru, sulfură roșie naturală de mercur, sau din miniu (de unde derivă și cuvântul miniatură), oxid roșu de plumb. Roșul s-a utilizat încă din Antichitate, când se practica și extracția din plante, insecte, moluște, dar în Evul Mediu românesc, foarte răspândit a fost chinovarul cu care se scriau titlurile, inițialele majuscule, numele de persoane, indicații importante din text, ce se doreau evidențiate. În cancelarii, roșul era rezervat hrisoavelor domnești.

Necesitățile tehnice ale tiparului au impus dezvoltarea de rețete noi de cerneală, adaptate ca

vâscozitate, aderență și culoare. S-a observat nevoia de a se obține o cerneală diferită de cea brună și fluidă care se folosea la manuscrise, dar care nu era aderentă la suprafața redusă a caracterului tipografic și se scurgea de pe metal. Rețetele s-au modificat pentru a se obține o cerneală grasă și omogenă, formată dintr-un amestec de negru de fum, terebentină și ulei de nucă, redus prin fierbere la consistența unui vernis (4). Gutenberg a preparat pentru prima dată o cerneală de tipar care permitea imprimarea pe ambele fețe ale colii de hârtie (5). Prima sa cerneală era făcută din funingine de lămpi, amestecată cu lac și albuș de ou, dar a testat multiple amestecuri până când a reușit să obțină cerneala de un negru specific a *Bibliei* sale (6). Rețetele lui Gutenberg au fost preluate și îmbunătățite de continuatorii săi într-ale tiparului, necunoscând, totuși, variații prea mari în timp. Abia din secolul al XIX-lea cerneala a devenit un produs industrial, bazat pe sintetizarea a noi pigmenți, însă negrul de fum a rămas și în această epocă materia primă. Având în vedere aceste lucruri, extrapolăm că și cerneala tipografică folosită în secolul al XVI-lea la Brașov se înscrie în rețetele obișnuite ale vremii, aduse de Honterus de la Basel sau Mainz sau învățate de Coresi la Târgoviște. Documentele vremii nu menționează vreun meșter specializat în fabricarea cernelurilor, căci, rețeta odată cunoscută, tehnologia de preparare nu presupunea abilități deosebite, de unde se deduce că fiecare tipograf își prepara pe loc cerneala în atelierul său în funcție de necesități.

Honterus și continuatorii săi tipăresc numai în negru, chinovarul fiind prezent doar în mod excepțional. Astfel, Honterus folosește roșu doar pe pagina de titlu a ediției din 1539 a *Maximelor culese din Pandecte*, dedicată regelui Zápolya. Dintre cărțile aparținând urmașilor lui Honterus, doar două conțin tipar roșu alături de cel negru și doar pe paginile de titlu. Este vorba de pagina de titlu a ediției din Seneca, tipărită de V. Wagner în 1555 și de pagina de titlu a *Statutelor sașilor* redactate de Mathias Fronius, carte tipărită de G. Greus în 1583 (Fig. 2).

Fig. 2. Pagina de titlu a *Statutelor sașilor* tipărită de G. Greus în 1583

(Sursa ilustrației: foto autor, exemplarul deținut de Biblioteca Județeană din Brașov, mai 2012)

Situația este similară și în cazul cărților în latină, germană sau maghiară tipărite în epocă la Cluj, Alba și Sibiu și nu miră, motivația fiind lipsa tradiției chinovarului în tipăriturile de acest fel și în modelele lor. Cu totul inversă este situația în cazul coresienelor, ce continuă o puternică tradiție a cărții

de cult manuscrise, ale cărei titluri, inițiale, indicații tipiconale, elemente de punctuație sunt mereu scrise cu roșu.

Coresi nu își ia vreo libertate estetică la utilizarea și dispunerea culorilor în texte, ci tipărește cu roșu titlurile, inițialele, punctuația în perfectă tradiție a manuscriselor. De asemenea, diferențierea unor părți din text prin culoarea cernelii respectă regulile bine fixate: cerneala roșie este folosită în primul rând pentru indicațiile tipiconale (importante pentru slujitorii bisericii), dar și pentru titluri și litere inițiale. Cu negru se tipărea textul propriu-zis și majoritatea elementelor de ornamentare (frontispicii, viniete, gravuri) (Fig. 3). Totuși, cartea tipărită este văduvită de bogăția coloristică a manuscriselor (mai ales a celor miniate), tipărirea în mai multe culori fiind dificilă din punct de vedere tehnic.

Observăm că, cerneala, deși o prezență mai discretă în materialitatea cărții este responsabilă, în parte, atât pentru starea generală de conservare a cărții, cât și pentru estetica acesteia. Mai mult, ea poate fi o sursă de informații istorice prețioase privind executarea acelei cărți. Informațiile oferite de studiul hârtiei și filigranelor sale pot fi completate și coroborate cu cele oferite de cercetarea cernelurilor folosite la tipar. Acest aspect a fost neglijat până acum și nu avem informații privind demararea unor studii de laborator privind compoziția chimică

a cernelurilor românești medievale. Deși costisitoare și elaborate, astfel de studii, ar oferi o imagine a diversității sau comunității de rețete adoptate de tipografi și ar putea fi un instrument subsidiar de datare prin comparație a unor tipărituri - similar datărilor filigranologice, doar că

în acest caz s-ar compara compoziția cernelii de pe documente nedatate cu cea de pe foi datate.

Note:

1. OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții. Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992, p.80.
2. VIEGAS, R. et. al. Preliminary studies on iron-gall inks composition using an external ion beam. In: *International Journal of Conservation Science*, 2013, Volume 4, Special Issue, p. 594-595.
3. http://www.ink-corrosion.org/igi_index3772.html [accesat: aprilie 2014].
4. DELUMEAU, Jean. *Civilizația Renașterii*. București: Editura Meridiane, 1995, p. 220.
5. OLTEANU, Virgil. op.cit., p. 82
6. LYONS, Martyn. *Istoria cărților*. București : Art, 2011, p. 58.
7. CORNEANU, Emilian. Letters and initials used by Coresi. În: *BIBLIO 2011: Conferința Internațională de Biblioteconomie și Știința Informării*. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2010, p. 208.

Fig. 3. *Tetraevangel slava* (1562); frontispiciu și text cu negru, indicații și inițiale cu roșu
(Sursa ilustrației: CORNEANU, Emilian. *Letters and initials used by Coresi... (7)*)

THE PRINTING INK OF HONTERUS AND CORESI

author

PhD Emilian CORNEANU
emilian_corneanu@yahoo.co.uk

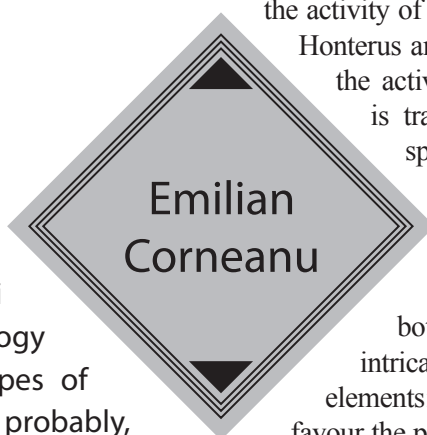
Background

In the 16th century, Braşov becomes an important printing centre of East and Central Europe, lodging the activity of two first-class typographers: Johannes Honterus and Coresi. A common thread re-unites the activity of the two personalities: printing is transformed in a mean to support the spiritual development of the multi-ethnic and multi-confessional community that lives in this homeland. And they accomplish this in an epoch dominated by the Reformation of both religion and culture. This thread intricately knits together more shared elements: the same environmental factors that favour the proliferation of printings, the same type of typographical materials and the same techniques, the influence of the same cultural and artistic trends, the graphic similarity of the books printed in Braşov.

Both in point of materials used and technologies applied, the printing manner of Braşov was similar and synchronous with that of western Europe. This fact offers the possibility to clarify and/or to state some technical aspects by means of comparison when local documentary proof is missing. Considering these statements, the present study deals with an aspect seen as somehow unimportant when researching the materiality of old Romanian printings – ink. This element of the art of printing is little, if at all, studied by the romanian specialists, the idea of these pages being to draw attention upon the great potential old inks research may represent. Out of it one can obtain further bibliological information for: restauration – conservation operations, artistic evaluation of coloured ink usage, establishing the time and place of documents etc.

Abstract

The printing ink used in 16th century Braşov by Johannes Honterus and Coresi is described through analogy with the usual european recipes of the times. Those recipes, most probably, were used in Braşov, too. The article also evaluates the presence and the reasons of red ink usage, besides the black one. It is launched the challenging idea of undertaking chemical analyses to determine old inks' composition as a mean of dating documents by comparison.

KEYWORDS:

- ▶ iron-gall ink,
- ▶ printing ink,
- ▶ Honterus,
- ▶ Coresi
- ▶ Braşov

Ink, in its widest meaning, is a solution obtained out of different coloured substances, used for writing, printing, stamping the engravings etc. (1). Writing inks used to be prepared from vegetal pigments, carbon black or smut, aniline, various natural oxides, being known ever since Antiquity. Their recipes have changed a lot in time, as some inks proved to be very resistant to degradation agents, while others, for the instance those based on aniline, lost their colour in time and the writing became unreadable. The oldest and, at the same time, the longest used is the carbon ink, prepared out of smut in oil or resin suspension. In the Antique

Egypt they started to write with it on the papyruses. Another type of ink used since Roman times, but with a great career in the Medium Aevum, is the iron-gall one. This was obtained out of gallic acid extracted from gallnuts (swellings caused by some wasps stings in oak leaves – Fig. 1) in reaction with an iron salt. Due to the easy procurement of ingredients and due to its extraordinary persistence, this type of ink was used until the mid-20th century in Europe. Although numerous different recipes were identified, the basic ingredients of the iron-gall inks were: water, arabic gum, tannines from the gallnuts, vitriol. Sometimes wine or vinegar

Fig. 1. Gallnuts at different growing stages
(Source of illustration: author's photo, August 2012)

were added as additives. Through a chemical reaction it resulted in an intense bluish-black colour which, in time, due to degradation processes, became dark brown.

This type of ink had the advantage to be persistent and insoluble, but it had also the notable disadvantage to be acid, thus attacking the paper support. Depending on the recipe, the alteration of the ink could occur through two chemical processes, oxidation of the iron ions and acid hydrolysis. In the first case, the iron ions penetrate the paper's fibers weakening its bonds and reducing its mechanical strength. In the second case, the fibers are destroyed by the resulting sulphuric acid. In some situations, unbalanced ink recipes have destroyed the written part of the entire book. In extreme cases the book became like an empty box, whose walls were formed by the remaining unwritten paper, while the inner written part pulverized under the ink attack. When researchers observed that the autocatalytic reactions of ink can damage the paper carrying it, they feared that humanity could lose an important part of the old manuscripts and books. Yet, more elaborate studies and later statistics have shown that the occurrence of wrong ink recipes, dangerous for the paper, is limited. There are more often the cases when the embrittlement caused by the ink is enhanced by external factors such as high humidity and/or temperature and carelessly handling (2). To fight against damage of documents, some western conservation laboratories have developed methods and substances to neutralize the acidity and to consolidate the paper (3).

Considering the etymology of the Romanian word (from the Slavic *cerna* = black), one can assume that the ink was only black, but red ink (cinnabar) was used, too. It was prepared from natural red mercuric sulfide or from red lead (lead tetroxide), also known as minium (wherefrom the word *miniature* derived). Red was used ever since Antiquity, when it was extracted from plants, insects, mollusks, but in the Romanian Medium Aevum cinnabar was widely used to write titles, capital letters, names, texts of special importance. Within offices and cabinets red was reserved for the princely charters.

The technical needs of printing imposed the development of new ink recipes, adapted in point of viscosity, adhesive power and colour. The typographers observed the need of a new ink, different of the brownish, fluid one used for manuscripts, as it did not stick to the small surface of the typographic character and dispersed on the metal. Recipes were modified in order to obtain a greasy homogenous ink from a mixture of carbon black, turpentine and oil nut boiled until it gained a varnish consistence (4). Gutenberg was the first to prepare a printing ink that would allow printing on both sides of the paper (5). His first ink was made out of lamp soot, lacqueur and egg glair, but he tested several mixtures until he managed to obtain the famous black ink of its *Bible* (6). Gutenberg's recipes have been taken over and improved by the later typographers, yet without major changes over time. Only starting with the 19th century, ink has become an industrial product, based on the synthesis of new pigments. However, carbon black has remained the ink's raw material for this epoch, too. Taking into account all these facts, we can extrapolate that the typographic ink used in 16th century Braşov followed the common recipes of those times, either imported by Honterus from Basel or Mainz, or learnt by Coresi in Târgovişte. The available documents from their times do not mention any manufacturer specialized in inks, as, once you knew the recipe, the preparation itself did not require special abilities or techniques. Hence, it was inferred that every printer would prepare his own ink on the spot, as needed.

Honterus and his followers printed almost exclusively in black ink, cinnabar appearing only exceptionally. Thus, Honterus uses red only once on the title page of *Sentences extracted from Pandects (Maxime culese din Pandecte)*, the 1539 edition, dedicated to King Zápolya. Most probably the printer was looking for a festive appearance considering to the royal beneficiary. Out of the books printed by Honterus' successors, only other two contain red ink besides the black one and only on their title pages, namely, the Seneca edition printed by V. Wagner in 1555 and the *Sachsen Statuta* composed by Mathias Fronius

Fig. 2. Title page of *Sachssen Statuta* printed by G. Greus in 1583
(Source of illustration: author's photo, the copy held by the Public Library of Braşov, May 2012)

and printed by G. Greus in 1583 (Fig. 2). The scarce use of red ink is common for most Latin, German or Magyar books printed in the 16th century in Cluj, Alba or Sibiu and it is not surprising at all. The answer is to be found in the lack of tradition – cinnabar was not a common presence either in this type of books, or in their previous models. The situation is quite reversed with Coresi's

books, that follow the powerful tradition of the religious manuscripts, whose titles, initials, notes and punctuation were usually written in red.

Coresi would not innovate in the field of using and placing colours within his texts, but he would print in red titles, initials and punctuation, perfectly following the manuscripts' tradition. The same rules were obeyed when he used colours to highlight different parts of the text: red for the ritual notes (that were important for the priests), some titles and initials, black for the normal text and for most ornaments (frontispieces, vignettes, engravings) (Fig. 3). Yet, printed books of the century lack the lavish display of colours of the manuscripts (especially of the illuminated ones) since printing in several colours was technically very difficult.

We may observe that ink, although a lesser presence among book materials, is responsible, partially, both for the general conservation state of the respective book and for its aesthetics. Moreover, ink can be a valuable source of historical information regarding the making of that book. Information provided by researching printing paper and its watermarks can be completed and corroborated with that offered by studying printing inks. This aspect has been neglected so far and we have no information regarding past or present laboratory studies upon chemical composition of Romanian medieval inks. Although they are expensive and complex, such studies can offer a first image of the diversity or, on the contrary, of the sameness of the ink recipes adopted by our local typographers. At the same time, it can become an auxiliary dating tool – similar to watermark comparison for dating – by means of comparing ink composition of precisely dated papers to that of undated documents in order to find identities.

Fig. 3. *Four Gospels in Slavonic* (1562); frontispiece and text in black, notes and capital letters in red ink (Source of illustration: CORNEANU, Emilian. *Letters and initials used by Coresi...* (7))

Notes

1. OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții. Lexicon*. [On History and Art of Book. A Lexicon] București: Editura Enciclopedică, 1992, p.80.
2. VIEGAS, R. et. al. Preliminary studies on iron-gall inks composition using an external ion beam. In: *International Journal of Conservation Science*, 2013, Volume 4, Special Issue, p. 594-595.
3. http://www.ink-corrosion.org/igi_index3772.html [accessed: April 2014].
4. DELUMEAU, Jean. *Civilizația Renașterii*. [Renaissance Civilization] București: Editura Meridiane, 1995, p. 220.
5. OLTEANU, Virgil. op.cit., p. 82
6. LYONS, Martyn. *Istoria cărților*. [History of Books] București : Art, 2011, p. 58.
7. CORNEANU, Emilian. Letters and initials used by Coresi. In: *BIBLIO 2011: Conferința Internațională de Biblioteconomie și Știința Informării*. Brașov: Editura Universității „Transilvania”, 2010, p. 208.

FONDUL DE CARTE VECHЕ DIN ȘCHEII BRAȘOVULUI

autor

Pr. Profesor Dr. Vasile OLTEAN
Director al Muzeului Prima Școală
Românească din Șcheii Brașovului
primascoalaromaneasca@gmail.com

Rezumat:

Existența unei biblioteci bisericești în Șcheii Brașovului este atestată încă din secolul al XV-lea, cărțile fiind donate de preoți, cărturari, boieri sau voievozi sau tipărite local. După dispariția, în 1683, a numeroase cărți și documente se ia inițiativa catalogării și inventarierii fondului de carte. Articolul urmărește etapele acestei activități până în prezent, punctând câștigurile și pierderile de carte veche, așa cum reies acestea din compararea cataloagelor.

CUVINTE CHEIE:

- ▶ bibliotecă bisericească,
- ▶ catalogare carte veche,
- ▶ Șchei,
- ▶ Brașov

INTRODUCERE

Format sub egida străvechii biserici voievodale Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, fondul de carte veche de aici ilustrează valoarea mediului cultural pe care l-a patronat această biserică și slujitorii săi, dar în același timp și semnificația altor medii de cultură de unde a provenit o mare parte a acestor cărți, ca să nu amintim imensul număr de cărți duse din Șcheii Brașovului și folosite în medii de cultură, nu numai din țară dar și peste hotare (Bulgaria, Ucraina, Rusia, Serbia etc.) Din păcate nu s-au făcut investigații în acest sens, iar lucrarea noastră nu include acest subiect.

Existența unei biblioteci, deci a unui fond de carte de aici se poate dovedi încă din veacul al XV-lea, cand biserica avea o pecete din argint (ștampilă), păstrată și azi, care se aplica pe toate cărțile aparținătoare, dar și în condițiile în care protopopul Mihai moștenea de la înaintași o valoroasă bibliotecă, oferind bisericii numeroase danii de carte și prin urmașii săi, protopopii Costantin și Vasile. În aceste condiții biserica însăși își formează o bibliotecă prin dania slujitorilor ei, dar mai ales prin cea a domnilor și marilor boieri, care în împrejurări diferite ofereau bisericii cărți. Este cazul lui Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușneanu, al Cantacuzinilor și, mai ales, al lui Constantin Brancoveanu și al urmașului său Grigore Brancoveanu. Existența tiparului brașovean al lui Coresi, (1556-1583), urmat de cel al lui Petcu Șoanu (1731-1739) și de cel al fraților Boghici (1805), a favorizat concentrarea aici a numeroaselor cărți tipărite. Existența unei școli de copişti în Șchei, care poate fi urmărită din vremea papei Costea (1477) și până în veacul al XIX-lea,

a însemnat iar o posibilitate de înzestrare cu carte veche. Nu este de neglijat aportul pe care și l-au adus negustorii din Șchei, în mare parte adevărați cărturari, care aduceau din îndepărtatele lor drumuri de negoț, numeroase cărți, adevăr confirmat de însemnările marginale ale cărților. Pentru procurarea sau păstrarea lor s-au purtat și adevărate procese juridice, s-au oferit moși sau sume imense de bani.

Intenția catalogării lor a survenit destul de tarziu, doar atunci când acestea sunt puse în pericol de detractorii de cărți, dar și de faptul că ele deveneau valori financiare în timp. Prima inițiativă a aparținut voievodului Constantin Brâncoveanu, în urma unui nefericit incident, când din „porunca lui Satan”, mai bine zis din neatenția celor care răspundeau de păstrarea lor, dispărea lada cu documnete și cărți vechi ale bisericii, iar voievodul muntean trimite de la curtea sa pe brașoveanul David Corbea pentru a salva situația. Dar să lăsăm documentele să ne povestească „*In timpul acestui protopopo (n.n. Staicu, an 1680) au mers tătarii asupra Beciului (n.n. Vienei) pentru ajutoiri turcilor. Și trecând acești tătari prin Țara Bărsei, s-au făcut mare spaimă între oameni și cine ce au avut au dus în Cetate. Așijdere au dus și toate sculele (n.n. bunurile) bisericii. După ce s-au potolit acea spaimă, iar au adus acele scule la biserică și fiind la o ladă de lăturoi multe scule și scrisori și hrisoave, nu au băgat în visteria bisericii, ci au pus unde strâng prescurile, ca să stea acolo până a doua zi, căci fiind grea, nu o au putut sui în visteria bisericii și necăutând de acea ladă, nici mai întrebând pană la anul, socotindu-să, precum s-au pus alte lucrui la visterie, să va fi pus și această ladă, fiindcă acest prot. Staicu au avut purtare de grije la acest lucru și așa, din nechiverniseală sau din vicleșug, s-au pierdut acea ladă, care nu s-au mai aflat, nici să va afla. Mare pagubă s-au făcut cu pierdere acei lăzi, fiindcă ntr-înșua multe hrisoave de la părinții Țării Moldovii și ai Țării Munteneste și de la Maghistratu din Brașov și de cand s-au zidit această sfantă Biserică...toate au fost la acea ladă...*”(1)

În urma acestui incident se realizează între anii 1684 și 1813, primul Catastif-inventar al bisericii (2) stabilind un capitol de bunuri între care și pentru cărți sub titlul „De aici iaste începătura cărților Sfintei Biserici a Șcheailor, toate pe randu”, unde sunt consemnate 51 volume, amestecate printre alte bunuri ale bisericii. Confruntând titlul cărților consemnate în acest catastif cu cele prezente, doar o mică parte se mai păstrează din acestea, ceea ce dovedește că între timp au dispărut alte cărți. Intre cele lipsă menționăm un „Ceașlovăț scris cu mâna”, „Un Praxiu coajnic”(Cazanie copiată pe pergament), „Beseada apostolică de la Voica ispravnic” (o Evanghelie cu învățătură) ș.a.

Cel de al doilea catalog din același catastif, realizat de David Corbea și protopopol Florea Baran la 1693 (și completat de alți copiiști locali ulterior) selectează cărțile sub titlul „Izvod pentru cărțile ce se află în Svânta Bisearecă la Șcheii Brașovului, tot anume și care cine o a dat, să să știe”, consemnând un număr de 115 cărți. Și din lista acestora multe nu se mai păstrează („un Clici românesc de la Varlaam mitropolitul”, adică „Cheia înțelesului”, București, 1678, „Noul Testament” de la Bălgrad, „Viețile sfinților” a mitropolitului Dosoftei, „Parimiile” lui Dosoftei, „Psaltirea în versuri” a șcheianului Teodor Corbea, dăruită de autor bisericii la anul 1725 ș.a.), iar pentru altele avem prețioase precizări, cum ar fi aceea că vestita carte „Cărare pe scurt” de la Alba Iulia din anul 1699 este tipărită „cu pecetea bisericii”, adică editată și patronată de biserică din Șchei.

După mai bine de o jumătate de secol, la 1753 se scrie un alt catastif-inventar al bisericii (3), care nu consemnează decât 60 de cărți, fiind menționate doar cărțile cu întrebuințare imediată sau cele puse spre depozitare într-unul din paraclisele bisericii construite recent. Intre cele absente astăzi menționăm din nou „Psaltirea” lui Teodor Corbea, „Scrinul de aur”, „Două Taine tâlcuite într-o carte”, „o carte grecească împotriva Liuteranilor” ș.a.

Probabil, din cauza faptului că a fost incomplet făcută inventarierea din anul 1753, doar la șase ani distanță, (în 1759) se realizează un alt Catastif (4) incluzând 177 de cărți, de unde aflăm că o „Biblie slavonească” s-a vândut, de asemenea o „Păucenie” (Cazanie-carte de predici) s-a vândut.

Ultimul inventar făcut în catastife datează din anul 1811, dar cu 56 cărți, toate de ritual, așezate pe specialități, evident cărțile cu întrebuințare cotidiană.

Între timp fondul de carte veche intră în sfera de interes a specialiștilor. În perioada pașoptistă, Ioan Bran de Ledmeni, în calitate de secretar al Reprezentanței Bisericii Sf. Nicolae începe reorganizarea bibliotecii, munca sa fiind preluată de vestitul protopop Iosif Barac și profesorul șagunist Vasile Glodariu, după care marele filolog Costantin Lacea alcătuiește până la urmă și un catalog cu 202 cărți vechi și un studiu publicat într-o revistă locală, „Transilvania”(5). Au urmat studiile preotului și profesorului șagunist Candid Mușlea, care s-au concretizat în valoroasa monografie a bisericii, publicată în două volume (6).

Ultimul catalog, aflat azi în uz, îl datorăm profesorului Ion Colan, care a organizat și Biblioteca Județeană Brașov. Catalogul este completat de noi, în baza cărților necatalogate, ajungându-se azi la cifra de peste 2654 volume.

Note:

1. STATE, N. N. (Nicolae Sulică). *Înștiințări – Câteva capitole din trecutul românilor din Șcheii Brașovului*. Brașov, [s.n.], 1906, p. 42-43;
2. Fond „Protocoale”, Catastif nr. 1, p.19-20;
3. Fond „Protocoale”, Catastif nr. 2;
4. Fond „Protocoale”, Catastif nr. 3;
5. LACEA, Costantin. Biblioteca veche a Bisericii Sf. Nicolae din Brașov. În: *Transilvania*, XL, nr.2, 1909, p.100.
6. MUȘLEA, Candid. *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului* (vol.I-II). Brașov, [s.n.], 1943-1946.

THE OLD BOOK STOCK OF ȘCHEII BRAȘOVULUI

author

Pr. Professor PhD. Vasile OLTEAN
Manager of First Romanian School Museum
form Șchei, Brașov
primascoalaromaneasca@gmail.com

INTRODUCTION

Formed under the aegis of the ancient voivodal church St. Nicholas from Șcheii Brașovului, the ancient book stock to be found here illustrates the value of the cultural environment which this church and its ministers have patronized, but also the significance of other cultural environments from where a great part of these books came, not to remind the immense number of books taken from Șcheii Brașovului and used in cultural environments, not only across the country but also abroad (Bulgaria, Ukraine, Russia, Serbia etc.). Unfortunately, investigations have not been made in this respect and our article does not include this subject.

The existence of a library, therefore of a book stock here, can be proved from the 15th century, when the church had a silver seal (stamp), still existing today, which was laid on all its books, but also by the fact that the archpriest Mihai inherited from his ancestors a valuable library and offered the church numerous donations. His successors, the archpriests Constantin and Vasile, also made several donations to the church. Under these conditions, the church forms its own library from the donations of its ministers, but especially from those of the voivodes and of the grand boyars who, on different occasions, gifted the church with books. It is the case of Neagoe Basarab, Alexandru Lăpușneanu, the Cantacuzino and especially of Constantin Brâncoveanu and of his descendent Grigore Brâncoveanu. The existence of the Brasov printing press of Coresi (1556-1583), followed by that of Petcu Șoanu (1731-1739) and by that of Boghici brothers (1805) favoured the concentration in this library of the numerous books

Abstract:

The existence of a church library in Șcheii Brașovului can be traced back in time to the 15th century, books being donated by priests, scholars, noblemen, voivodes or locally printed. In 1683 many books and documents disappeared; after that they started to register and catalogue the book stock. The article follows the stages of this activity up to the present, observing the gains and loss of old books, as they result out of comparing the successive catalogues.

Vasile
Oltean

KEYWORDS:

- ▶ church library,
- ▶ old book cataloguing,
- ▶ Șchei,
- ▶ Brașov

printed locally. The existence of a copyist school in Șchei, which can be followed from the time of the priest Costea (1477) to the 19th century, meant once again a possibility to enrich the old books collection. It is not to be neglected the contribution of the merchants of Șchei, the majority of which were real scholars, who used to bring from their long commerce routes numerous books. This fact is attested by the side notes on the books. It is known that, in order to keep and to enhance the collection long trials were fought in different courts or real estates and big amounts of money were donated.

The idea of registering the books came up later, only when these were in danger from the detractors of books, and when, over time, they acquired financial value. The first initiative belonged to the voivode Constantin Brâncoveanu, as a consequence of an unfortunate event, when by “the order of Satan”, in fact because of carelessness of those who were in charge with their keeping, the trunk with documents and ancient books of the church disappears. The Wallachian voivode sends from his court David Corbea of Brașov to take care of the situation. But let’s allow the documents to tell the story: *“In this archpriest’s time (our note Staicu, year 1680) the Tartars went on the Beci (our note Vienna) to help the Turks. During the Tartars’ passage through Țara Bârsei, great fear rose among people and everybody carried everything in the City. They likewise did with the church’s tools (our note goods). After that fright had ceased, they brought again those tools to the church and, being a poling board box containing many tools and letters and charters, they did not carry it in the church’s treasury, but placed it where the wafers are collected, to stay there until the following day as, being heavy, they could not lift it in the church’s treasury and, neither searching for that box, nor asking until the following year; deeming that, as many things had been placed in the treasury, this box had been put there in its turn; as this*

priest, Staicu, took care of this; and so, because of sustenance-lack or deceit, the box was lost and never found again. Great loss was done through having lost that case, as within it were many charters from the Moldavian and Walachian Countries’ founders and from the Magister in Brașov, ever since this holy church was built... all were in that box...”(1)

As a consequence of this event between the years 1684-1813 is made the first Register-Inventory of the church (2) which establishes an inventory of assets, among which the books, under the title “Hence the beginning of the books from the Șchei Holy Church, all in their turn”. In this inventory are registered 51 tomes, among other assets of the church. Comparing the titles of the books registered in this inventory with those existing, we find that only a small number of these remained, which proves that in the meantime some of the books disappeared. Among those which disappeared we mention: “Book of Hours handwritten”, “Homiliary copied on parchment”, “Apostolic Discussion from Voica, the Stewart, a „Gospel with Learnings” etc.

The second catalogue of the same Register-Inventory made by David Corbea and the archpriest Florea Baran at 1693 (and completed later by other local copyists) selects the books under the title “Roll of the Books in the Holy Church from Șcheii Brașovului, everything and whoever gave whatsoever to be known” and registers a number of 115 books. From this list there is also a number of books which are no longer to be found (“Key of Understanding by Varlaam, the Metropolitan Bishop”, Bucharest, 1678, “New Testament” from Bălgrad, “Saints’ Lives” of Metropolitan bishop Dosoftei, “Parimiars” of Dosoftei, “Psalter in verse” of Teodor Corbea of Șchei, offered by the author to the church in the year 1725 etc.). Concerning other of the books we have precious specifications, such as that the well-known book “Path in Brief” from Alba Iulia, 1699, was printed “with the seal of the church”, i.e. edited by the church of Șchei.

After more than half a century, in 1753, another register-inventory of the church (3) was written, which merely registers 60 books. This register mentions only the books with immediate use or those which are to be kept in one of the recently built chapels of the church. Among the missing books we mention again the “Psalter” of Teodor Corbea, “The Golden Chest”, “Two Secrets Deciphered in a Book”, “a Greek Book against the Lutherans” etc.

Probably because of the fact that the inventory of 1753 was incomplete, after only 6 years (in 1759) another register-inventory (4) was made. This includes 177 books and we found out that a Slavonic Bible and a “Homiliary” were sold.

The last inventory of the registers dates from the year 1811, with only 56 books, all of them ritual books, arranged by specialties, obviously books of daily use.

In the meantime the ancient book stock enters the area of interest of the experts. Around the year 1848, Ioan Bran de Ledmeni, as secretary of the St. Nicholas Church’s Representation, starts the reorganization of the library. His work is continued by the well-known archpriest Iosif Barac and by the teacher of “Andrei Şaguna” College, Vasile Glodariu. Then the great philologist Constantin Lacea finally compiles a catalogue with 202 ancient books and a study published in a local magazine, “Transilvania” (5). The studies of

the priest and Şaguna College teacher Candid Muşlea followed, gathered in the valuable monograph of the church, published in two volumes (6).

The last catalogue, in use today, is owed to professor Ion Colan, who also organized the District library of Braşov. Nowadays, we constantly update the Catalogue with the still unregistered books, reaching over 2654 units.

Notes:

1. STATE, N. N. (Nicolae Sulică). *Înştiinţări – Câteva capitole din trecutul românilor din Şcheii Braşovului* [News – Some chapters from the past history of Romanians from Şchei, Braşov]. Braşov, [s.n.], 1906, p. 42-43;
2. Stock „Protocoale”, Volume nr. 1, p.19-20;
3. Stock „Protocoale”, Volume nr. 2;
4. Stock „Protocoale”, Volume nr. 3;
5. LACEA, Costantin. Biblioteca veche a Bisericii Sf. Nicolae din Braşov [*The Old Library of St. Nicholas Church from Braşov*]. În: *Transilvania*, XL, nr. 2, 1909, p.100.
6. MUŞLEA, Candid. *Biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului* (vol.I-II) [*St. Nicholas Church from Şchei, Braşov*]. Braşov, [s.n.], 1943-1946.

PROCEDURA DE CLASARE A BUNURILOR CULTURALE MOBILE

autorul

Petruța Mihaela VOICU
Director Funcții Specifice de Bibliotecă
Publică
Biblioteca Națională a României
petruta.voicu@bibnat.ro

Anca ANDREESCU
Expert bibliofilie
românească și străină
Șef Serviciu Colecții Speciale
anca.andreescu@bibnat.ro

CUVINTE-CHEIE:

- ▶ Biblioteca Națională a României,
- ▶ clasare,
- ▶ patrimoniu cultural național mobil,

Introducere

Protejarea patrimoniului reprezintă una dintre preocupările constante ale politicii culturale a tuturor țărilor. În România, în anul 2000, a fost reiterată ideea ocrotirii patrimoniului cultural național, fiind pusă problema definirii noțiunii de bibliofilie, a criteriilor de selecție a valorilor bibliofile din fondurile generale ale bibliotecilor, a criteriilor de completare a colecțiilor. Pentru a avea evidența fondurilor de patrimoniu, s-a hotărât ca aceste bunuri să fie supuse unui proces de clasare. Prin clasare se înțelege procedura de stabilire a bunurilor culturale mobile care fac parte din categoriile juridice ale patrimoniului cultural național mobil, fond și tezaur.

Potrivit dispozițiilor *Legii nr. 182 din 25.10.2000 privind Protejarea patrimoniului cultural național mobil*, cu modificările și completările ulterioare, și a *Hotărârii de Guvern nr. 886 din 20.08.2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile*, bunurile aparținând patrimoniului cultural național mobil fac parte, în funcție de importanța sau de semnificația lor istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelice, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, de vechimea, unicitatea sau raritatea lor, din:

Abstract

Articolul prezintă pe scurt câteva aspecte referitoare la procedura de clasare a documentelor de patrimoniu, elaborată de Biblioteca Națională a României, semnalează dificultățile instituțiilor de cultură de a pune în aplicare legislația în vigoare, recomandând câteva măsuri pentru creșterea ritmului activității de clasare, deosebit de importantă, având în vedere scopul acesteia: evidența patrimoniului cultural național mobil.

a) fondul patrimoniului cultural național, alcătuit din bunuri culturale de valoare deosebită;

b) tezaurul patrimoniului cultural național, alcătuit din bunuri culturale de valoare excepțională.

Criteriul de clasare este un standard calitativ și cantitativ pe baza căruia se evaluează semnificația sau importanța culturală a bunurilor mobile și se determină categoria juridică a patrimoniului cultural național din care fac parte aceste bunuri.

În vederea clasării în categoriile fond și tezaur se iau în considerare două tipuri de criterii de clasificare, generale și specifice, prevăzute în *H. G. nr. 886 din 20.08.2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile*.

Criteriile generale sunt vechimea, frecvența, starea de conservare:

- *vechimea* – criteriul în baza căruia se acordă puncte valorice într-un quantum proporțional cu vechimea determinată. Conform limitelor stabilite în mod convențional, în România se consideră documente de patrimoniu:

manuscrite:

- carte manuscrisă a unei singure opere;
- carte manuscrisă – miscelaneu;
- manuscris de autor;
- fragmente manuscris (independente) dintr-o singură operă;
- corespondență.

tipărituri:

- cartea românească veche cuprinsă între anii 1508 și 1830;
- cartea străină cuprinsă între anii 1455 și 1800;
- periodice românești din perioada cuprinsă între 1790 și 1950;
- periodice străine până la 1800.

- *frecvența* – criteriul în baza căruia se analizează dacă bunul cultural aparține unei serii de bunuri identice sau unui lot de bunuri din aceeași categorie și se determină prezența bunurilor în

cauză pe teritoriul românesc și în afara granițelor, în urma consultării cataloagelor colective;

- *starea de conservare* – criteriul în baza căruia se analizează gradul de deteriorare fizico-mecanică, chimică sau biologică, luându-se în considerare posibilitatea recondiționării filelor, a restaurării legăturii și a blocului cărții.

Criteriile specifice se referă la valoarea istorică și documentară, valoarea memorială, autenticitatea, atelierul, calitatea formală:

- *valoarea istorică și documentară* – criteriul în baza căruia se analizează dacă bunul cultural servește la cunoașterea unui fapt istoric de importanță sau semnificație majoră sau a înțelegerii evoluției societății umane;

- *valoarea memorială* – criteriul în baza căruia se analizează dacă bunul cultural a aparținut unei personalități importante a istoriei, culturii și civilizației naționale sau internaționale, ori constituie o mărturie directă și semnificativă privind viața și activitatea acelei personalități;

- *autenticitatea* – criteriul în baza căruia se analizează dacă bunul cultural este o operă realizată în mod evident de un autor identificat sau este fabricat într-un atelier, într-o manufactură sau într-o fabrică precis determinată ca aparținând unei epoci, unui anumit stil artistic, unei anumite culturi sau civilizații;

- *autorul, atelierul sau școala* – criteriul în baza căruia se analizează notorietatea autorului, a operei, a editurii, a tipografului, a ilustratorului, a legătorului;

- *calitatea formală* – criteriul în baza căruia se analizează dacă un bun cultural este o realizare artistică importantă, o piesă de o expresivitate plastică deosebită sau excepțională ori o piesă care se remarcă prin însușirile ce decurg din tehnica de execuție (inclusiv suportul material), din unicitatea sau raritatea concepției, precum și din creativitatea acesteia.

Pentru fiecare criteriu se acordă puncte valorice a căror sumă finală determină încadrarea bunului cultural în una din cele două categorii, fond sau tezaur.

Declanșarea procedurii de clasare a bunurilor culturale mobile se realizează din oficiu, de către instituțiile publice care le dețin (Conform *H.G. nr. 886 din 2008, Cap. III, Art. 8, alin. 2, pct. a și Art. 9, alin. 2*), iar clasarea unui bun trebuie finalizată în cel mult 3 luni din momentul declanșării procedurii de clasare (*Art. 12*).

Declanșarea procedurii de clasare, din oficiu sau la cerere, se realizează numai pentru bunurile culturale mobile care, în urma expertizării, potrivit criteriilor generale și specifice de clasare, au fost stabilite ca fiind susceptibile de a fi clasate, conform raportului de expertiză prin care se propune clasarea, întocmit de experți acreditați de Ministerul Culturii pentru categoria de documente pentru care se realizează expertiza.

În vederea declanșării procedurii de clasare, se constituie un dosar care trebuie să conțină următoarele documente:

- Raportul de expertiză întocmit de experți acreditați, potrivit legii;
- Fișa standard a obiectului/obiectelor;
- Fotografia color a obiectului/obiectelor (9 x 12 cm);
- Fotografia paginii din registrul de inventar, unde este menționat obiectul;
- CD care să conțină toate informațiile.

După ce dosarul de clasare a fost întocmit, se înaintează directorului general al instituției care deține bunurile susceptibile de a fi clasate, pentru a fi semnat, urmând să fie depus la secretariatul Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor din cadrul Ministerului Culturii.

Clasarea are ca efect înscrierea bunurilor culturale mobile deținute de instituția publică în inventarul patrimoniului cultural național mobil, într-una dintre cele două categorii, fond sau tezaur.

Procedura de clasare, elaborată conform standardelor prevăzute în *O.S.G.G. nr. 400/2015*, urmărește totalitatea etapelor, metodelor de lucru stabilite și a regulilor de aplicat, în vederea îndeplinirii sarcinilor de serviciu, a exercitării competențelor și angajării responsabilităților pentru realizarea clasării bunurilor culturale mobile care aparțin fondului de documente de colecții speciale și definește termenii folosiți pe parcursul procedurii.

Modul de lucru, detaliat în cadrul procedurii, descrie toate etapele care trebuie îndeplinite în vederea întocmirii dosarului de clasare, precum și persoanele și departamentele responsabile de îndeplinirea lor. Principalele activități de care depinde activitatea procedurată sunt:

1. Evaluarea semnificației sau importanței culturale a bunurilor mobile aparținând fondurilor de manuscrise, incunabule, carte veche și rară, românească și străină, documente de arhivă, fotografii, grafică, conform legislației în vigoare;

2. Stabilirea apartenenței fiecărui exemplar la una din cele două categorii juridice ale patrimoniului, fond sau tezaur, conform criteriilor generale și a celor specifice;

3. Întocmirea cererii de clasare, conform modelului prevăzut în Anexa nr. 1 a *H.G. nr. 886/2008* și înregistrarea acesteia;

4. Întocmirea dosarului de clasare;

5. Înaintarea dosarului de clasare managerului/directorului general al instituției deținătoare pentru semnarea cererii de clasare și avizarea dosarului;

6. Depunerea dosarului de clasare la Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor din cadrul Ministerului Culturii.

După primirea ordinului de clasare și a certificatului de clasare, se operează modificările în evidența analitică și sinoptică proprie de către gestionarul depozitului în grija căruia se află bunurile culturale mobile clasate. Șeful serviciului în subordinea căruia se află depozitele care adăpostesc bunurile culturale mobile clasate are obligația de a transmite copii ale documentelor oficiale Serviciului Financiar

- Contabilitate, de a se asigura că sunt respectate condițiile de păstrare, conservare, depozitare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, prevenind orice degradare, deteriorare sau distrugere a acestora (conform *Cap. II, Art. 4 din H.G. nr. 1546 din 18 decembrie 2003 pentru aprobarea Normelor de conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate*) și de a se asigura că sunt îndeplinite obligațiile menționate în *Cap. 3, Art. 22 al Legii nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 530 din 27 octombrie 2000, modificată și completată, care stipulează faptul că:

Proprietarii, titularii altor drepturi reale sau ai dreptului de administrare, precum și deținătorii cu orice titlu ai bunurilor culturale mobile clasate au următoarele obligații:

a) să asigure cele mai bune condiții de păstrare, conservare depozitare și restaurare a bunurilor culturale mobile clasate, prevenind orice degradare, deteriorare sau distrugere a acestora;

b) să nu deterioreze și să nu distrugă aceste bunuri;

c) să asigure securitatea acestor bunuri;

d) să înștiințeze în termen de maximum 5 zile Institutul Național al Patrimoniului în cazul constatării unui pericol iminent de distrugere sau de degradare gravă a acestor bunuri;

e) să nu utilizeze și să nu permită utilizarea acestor bunuri la organizarea de spectacole, ca recuzită cinematografică sau teatrală, precum și în orice alte scopuri care le-ar periclita integritatea sau le-ar expune pierderii, deteriorării ori sustragerii;

f) să permită accesul specialiștilor din cadrul Institutului Național al Patrimoniului în scopul determinării stării de conservare a acestor bunuri.

Dificultatea instituțiilor de cultură de a pune în practică această procedură rezidă în modul anevoios prin care se pot angaja experți acreditați de Ministerul Culturii pentru fiecare categorie de documente deținute. Costurile pe care le implică angajarea experților de patrimoniu nu sunt

prevăzute în bugetul Ministerului Culturii și nu constituie o prioritate, cu toate că legislația prevede obligativitatea realizării clasării. Această contradicție îngreunează considerabil activitatea de clasare.

În aprilie 2015, în cadrul secțiunii A.B.R. Carte veche. Conservare. Restaurare, a fost prezentată o statistică a clasărilor realizate în anul 2014 din care rezultă ritmul lent în care se realizează această activitate la nivel național. Bibliotecile se situează, din nefericire, pe ultimul loc în ceea ce privește clasarea bunurilor culturale mobile aflate în patrimoniul lor, deoarece dețin în colecții o tipologie documentară variată, cum ar fi: manuscrise, grafică, hărți, carte veche și rară românească și străină, fotografii, fiind necesară angajarea unui expert acreditat specializat pentru fiecare categorie de documente în parte, ceea ce implică o cheltuială bugetară dificil de susținut. Prin urmare, prima măsură recomandată în vederea creșterii ritmului clasărilor este alocarea de fonduri în vederea angajării de experți acreditați pe diverse domenii.

Procedura de clasare a documentelor de patrimoniu, elaborată de Biblioteca Națională a României, în calitate de centru național metodologic, reprezintă un instrument de lucru util tuturor instituțiilor de cultură care dețin în colecții documente susceptibile de a fi clasate, întrucât reglementează o activitate deosebit de importantă, aceea de a cunoaște exact dimensiunea și valoarea patrimoniului cultural național mobil.

Bibliografie:

1. OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții. Lexicon*. București: Editura Enciclopedică, 1992;
2. Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, cu modificările și completările ulterioare;
3. Legea nr. 334/2002 legea bibliotecilor, cu modificările și completările ulterioare;
4. H.G. nr.886/2008 pentru aprobarea Normelor de clasare a bunurilor culturale mobile.

THE CLASSIFICATION PROCEDURE OF THE MOBILE CULTURAL HERITAGE

authors

Petruța Mihaela VOICU
Head of Special Functions at the Public
Library
National Library of Romania
petruta.voicu@bibnat.ro

Anca ANDREESCU
Expert bibliophile for
Romanian and foreign
books
Head of the Special Collections
Service
anca.andreescu@bibnat.ro

KEYWORDS:

- ▶ The National Library of Romania,
- ▶ classification,
- ▶ mobile national cultural heritage

Introduction

The heritage protection is one of the constant concerns of cultural politics in all countries. In Romania, the idea of the protection of the national cultural heritage was restated in the year 2000. Then, the problems of defining the notion of bibliophile, the selection criteria of the bibliophile values in the libraries' general funds as well as the collections' growth criteria, have been raised. In order to keep an evidence of the heritage funds it was decided that these should be classified. The classification is the procedure that establishes which are the goods that are part of the juridical categories of the mobile national cultural heritage, fund and thesaurus. According to the provision of the *Law no. 182* of October 25th 2000 concerning the *Protection of the mobile national cultural heritage* and its subsequent revisions and additions, as well as the *Government Decision nr. 886* of August 20th 2008 concerning the approval of the *Classification norms of mobile cultural goods*, the mobile cultural heritage includes goods that according to their importance and significance, from a historical, archaeological, documentary, ethnographical, artistic, scientific and technical, literary and cinematography, numismatic, philately, heraldic, bibliophile, cartographic and epigraphic point of view, and taking into consideration their age, unicity or rarity, were included into:

Abstract

This paper briefly presents some aspects of the classification procedure of patrimony documents elaborated by the National Library of Romania. The text underlines the difficulties faced by cultural institutions in implementing the approved legislation in the field. It also recommends several measures that can increase the rhythm of the classification activity. Taking into consideration its purpose, namely the evidence of the mobile national cultural heritage, this is extremely important.

- a) The national cultural heritage fund of especially valuable cultural goods;
- b) The national cultural heritage thesaurus of especially valuable cultural goods.

The classification criteria is a qualitative and quantitative standard based on which the cultural significance and importance of the mobile goods is evaluated. This also helps to establish the cultural heritage juridical category to which the goods should be attributed.

In order to classify the goods in the categories fund and thesaurus, two types of general and specific classification criteria have to be taken into consideration. These were established by the *Government Decision no. 886* of August 20th 2008 concerning the approval of *Classification norms of the mobile cultural goods*.

The general criteria concerns the age, frequency, conservation state:

- *The age* – is the criteria according to which the value points are attributed proportionally to the determined age. According to the conventionally established limits, in Romania heritage documents were considered the following categories of goods:

Manuscripts:

- The manuscript book of one work;
- The manuscript book – miscellaneous;
- The manuscript of an author;
- Independent manuscript fragments of a single work;
- Correspondence

Prints:

- Old Romanian books dated between the years 1508 and 1830;
- Foreign books dated between 1455 and 1800;
- Romanian periodicals from the period between 1790-1950;
- Foreign periodicals until 1800;
- *The frequency* – is the criteria that establishes if a cultural good is part of a series of identical goods or of a lot of goods of the same category

and searches the presence of such goods on the Romanian territory and, after consulting collective catalogues, abroad;

- *The conservation state* – is the criteria based on which the physical – mechanical, chemical or biological deterioration degree of a cultural good is analysed and the necessity of restoring the pages, the binding and the book boards is taken into consideration.

The specific criterion refers to the historical and documentary value as well as to the memorial value, to the authenticity, the workshop and the formal quality of a heritage good:

- *The historical and documentary value* – is the criteria based on which it is analysed if the cultural good serves to the knowledge of a historical fact of major importance or it is significant in understanding the evolution of the human society;
- *The memorial value* – is the criteria based on which it is analysed if the cultural good belonged to an important personality in the history, culture, national or international civilization. In the same category are included goods that constitute direct and significant evidence of that person's life and activity;
- *The authenticity* – is the criteria based on which is established if the cultural good was a work made by an identified author or was made in a workshop, in a manufacture or in a factory in a precisely established period, in a specific artistic style of a specific culture or civilization;
- *The author, the workshop or the school* – is the criteria based on which the notoriety of the author, of the work, editing house, typograph, illustrator, binder is established;
- *The formal quality* – is the criteria based on which it is analysed if a cultural good is an important artistic product, a special or exceptionally expressive piece of art or a work singled out by its

technical features (including the material support), its unique or rare concept as well as its creativity.

Each of these criteria receives value points. The final amount of points justifies the classification of the cultural good in one of the two above-mentioned categories, the fund or the thesaurus.

The classification procedure of the mobile cultural goods is automatically done by public institutions that own such goods (according to *H.G. nr.886 of 2008, Ch. III, Art. 8, paragraph. 2, point a and Art. 9, paragraph 2*). The classification has to be finalized in less than 3 months from the beginning of the procedure (*Art. 12*).

The classification procedure, automatically or at request, has to be done only for mobile cultural goods that were considered to be suitable to be classified by expertise based on the general and specific classification criteria. The classifying has to be suggested by an expertise report made by experts in the field to which the analysed documents belong, who were accredited by the Ministry of Culture.

In order to begin the classification procedure a file has to be constituted with the following documents:

- The expertise report made by accredited experts, according to the law;
- The standard object/objects record;
- Colour photos of the object/objects (9 x 12 cm);
- The photo of the page in the inventory register where the object is mentioned;
- A CD with all the information.

After the classification file was constituted it has to be signed by the general director of the institution that owns the goods that have to be classified and then it has to be sent to the secretariat of the National Committee of Museums and Collections of the Ministry of Culture.

The effect of the classification is the registration of the mobile cultural goods owned by the public institution in the inventory of the mobile national cultural heritage in one of the categories, fund or thesaurus.

Elaborated according to the standards established by *O.S.G.G. no. 400/2015*, the classification procedure includes all the steps, the working methods and the rules to be applied in order to fulfil the tasks, to exercise competencies and commit to the responsibility of classifying the mobile cultural heritage that belongs to the special collection fund of documents. The procedure also defines the terminology.

Elaborated in detail in the frames of the procedure, the working method describes all the stages that have to be fulfilled in order to prepare the classification folder, also naming the persons, and the departments responsible for the work. The most important activities, on which the procedures depend, are:

1. The evaluation of the cultural significance or importance of the mobile goods of the funds of incunables, old and rare books, both Romanian and foreign ones, archive documents, photographs, graphics, according to the approved legislation.

2. Establishing to which of the two juridical categories, fund or thesaurus, belongs each copy, according to the general and specific criteria;

3. Making out the classifying request according to the model provided in *Annex nr.1 of H.G. nr. 886/2008*, and its registration;

4. Preparing the classifying folder;

Handing the folder to the manager/general director of the owning institution in order to sign and approve the application;

6. Handing in the application to the National Commission of Museums and Collections of the Ministry of Culture.

After receiving the classifying order and the classifying certificate, the manager of the deposit where the classified mobile cultural goods are located has to operate changes in the analytic and synoptic evidence. The head of the service, where the deposits with classified cultural goods are located, has the obligation to send copies of the official documents to the Financial – Accounting Service. He also has to

verify if the conditions of preservation, conservation, depositing and restoration of mobile cultural goods are respected. Their degradation, deterioration and destruction have to be prevented (according to *Chapter II, Art. 4 of H.G. no. 1546 from December 18th 2003 for the approval of the Conservation and Restoration Norms of classified mobile cultural goods*). The obligations mentioned in *Chapter 3, Art. 22 of Law nr. 182/2000 concerning the protection of the mobile cultural heritage*, published in *The Official Monitor of Romania (Monitorul Oficial al României)*, Part I, no. 530 of October 27th 2000, modified and completed, have to be fulfilled. These stipulate that:

The owners, the holders of other real rights or of administration rights as well as any holder of classified mobile cultural heritage goods have the following obligations:

a) To ensure the best preservation, conservation, depositing and restoration conditions for the classified mobile cultural goods. They also have to prevent any degradation, deterioration or destruction of the above-mentioned goods;

b) They are not allowed to deteriorate and destroy these goods;

c) They have to ensure their security;

d) They have to announce in maximum 5 days the National Heritage Institute in case they notice an imminent danger that might destroy or gravely damage these goods;

e) They are not allowed to use or permit the using of these goods in film or theatre performances or in other situations that might endanger their integrity or might expose them to loss, deterioration or theft;

f) To allow the access of specialists from the National Heritage Institute in order to establish the conservation state of these goods.

The cultural institutions' difficulty to apply this procedure is the consequence of the hardship in employing accredited experts of the Ministry of Culture for each category of documents. Although the

legislation stipulates the obligation of classifying the goods, the costs involved in hiring heritage experts are not included in the budget of the Ministry of Culture and these do not constitute a priority. This contradiction makes the classification activity considerably difficult.

Statistic data presented in April 2015 at the A.B.R. Old Book. Conservation. Restoration, about the classifying activity of the year 2014 indicates that on the national level its rhythm was very slow. Unfortunately, the libraries are on the last place concerning the classifying activity of mobile cultural goods kept in their patrimony. The reason is that these possess a wide range of types of documents such as: manuscripts, graphics, maps, old and rare Romanian and foreign books, and photographs. The problem is that libraries have to hire accredited specialists in all types of documents. This supposes extra expenses that are very difficult to cover. Consequently, in order to increase the classifying rhythm, the first recommended measure would be to allocate funds for hiring accredited experts in various fields.

The classifying procedure of heritage documents issued by the National Library of Romania, as a national centre for methodology, represents a working tool useful for all cultural institutions that possess in their collections documents that have to be classified. It regulates an extremely important activity, namely, that of knowing the exact dimension and value of the national mobile cultural heritage.

Bibliography:

1. OLTEANU, Virgil. *Din istoria și arta cărții. Lexicon*. [On History and Art of Book. A Lexicon] București: Editura Enciclopedică, 1992;
2. Law nr. 182/2000 regarding the protection of the national mobile cultural heritage, modified and updated;
3. Law nr. 334/2002 the Law of Libraries, modified and updated;
4. G.D. nr. 886/2008 approving the Classification Norms for the mobile cultural goods.

RESTAURAREA UNEI TIPĂRITURI DE SECOL XVII

autor

Oana PĂCURARIU
Restaurator
Coordonator Serviciu - Centrul Național de
Patologie și Restaurare a Documentelor
Biblioteca Națională a României
oana.pacurariu@bibnat.ro

CUVINTE CHEIE:

- ▶ restaurare carte veche,
- ▶ *Îndreptarea legii*,
- ▶ Centrul Național de Patologie și Restaurare a Documentelor

Abstract

Articolul prezintă procedura de restaurare a unui exemplar din *Îndreptarea legii* (*Pravila lui Matei Basarab*, 1652), punctând dificultățile întâmpinate și complexitatea operațiunilor. Poate constitui un model de lucru pentru restauratori, valoarea muncii efectuate fiind premiată la Salonul Național de Restaurare, Craiova, 2014. Ilustrația sugestivă completează textul și arată cum s-a redat funcționalitatea acestui volum de mare valoare patrimonială și documentară al Colecțiilor Speciale ale Bibliotecii Naționale a României.

Introducere

În patrimoniul Bibliotecii Naționale a României se află o carte de o valoare inestimabilă pentru cultura românească: *Îndreptarea legii* (cunoscută și sub numele de *Pravila lui Matei Basarab*), primul cod de legi al Țării Românești, un nomocanon de inspirație bizantină. Este socotită a fi și un îndreptar de credință, datorită conținutului ei dogmatic și cultic, fiind un mijloc de apărare a ortodoxiei împotriva influențelor calvine și catolice.

Cartea este, totodată, un monument al artei grafice românești, ce se impune prin bogăția de inițiale ornate, frontispiciile fastuoase și gravurile mari, înfățișând sinoade, stema Munteniei sau „Dreapta judecată”.

În momentul intrării volumului în laborator, acesta prezenta grave deteriorări, atât la nivelul corpului cărții, cât și al legăturii. Hârtia era fragilizată, îmbrunită, prezenta sfășieri și rupturi, cruste de ceară, pete de grăsime și murdărie ancrasate pe suport, halouri de apă, lacune ale materialului suport cu mesaj informațional. Numeroase pagini prezentau în zona scrisă rupturi și plesnituri, unele dintre acestea fiind consolidate empiric, cu *hârtie lucrată manual*, folosindu-se ca adeziv cleiul de oase și cu *hârtie lucrată mecanic*, ca adeziv folosindu-se amidonul în amestec cu alte componente.

Fig. 1. File consolidate empiric - imagini înainte de restaurare

Restauratorul trebuie să stabilească etapele și nuanțele intervenției optime, pe care le consideră imperative și conforme cu normele acceptate curent. De aici începe și ideea de responsabilitate pe care restauratorul trebuie să și-o asume.

După efectuarea investigațiilor fizico-chimice și biologice și întocmirea buletinelor de analiză, s-a stabilit tratamentul de restaurare care a fost avizat în cadrul Comisiei de restaurare. Analizele de laborator au relevat următoarele: hârtia este produsă manual din fibre textile, pH-ul hârtiei este 6,5, înclierea este realizată în masă, cernelurile tipografice de culoare neagră și roșie sunt insolubile în apă și alcool etilic 85% (soluție apoasă). Date fiind multiplele degradări, atât la corpul cărții, cât și la legătură, s-a ales soluția restaurării pe volum desfăcut. După descoaserea volumului s-a constatat că toate mijloacele filelor fuseseră refăcute. A trebuit examinată cu atenție fiecare pagină care prezenta consolidări anterioare, pentru a hotărî care dintre benzile de hârtie pot fi înlăturate, existând textul tipărit sub ele.

Cea mai complexă operație de restaurare a fost aceea de a îndepărta hârtia folosită pentru completări și consolidări, care s-a efectuat astfel: zonele de suprapunere ale hârtiei au fost tamponate, pe ambele părți, cu o soluție apoasă de dodecil-sulfat de sodiu (lauril-sulfat de sodiu) 0,5% (la recomandarea investigatorului C.N.P.R.D, domnul Nica Flavian). După 2-3 minute de la tamponare am început desprinderea hârtiei folosită la completări și consolidări, fiind necesare zeci și zeci de astfel de intervenții.

Etaple de lucru au constat în: fotografierea volumului, numerotarea și desprăfuirea filelor, descoaserea volumului, îndepărtarea hârtiei folosită pentru completări și consolidări (executate în mod neprofesionist de-a lungul timpului), îndepărtarea depozitelor de ceară, spălarea filelor prin imersarea acestora în apă (la temperatura de 30°C), pe site de protecție, pentru a avea control asupra filelor aflate într-o stare avansată de deteriorare, presare, consolidarea fisurilor cu vâl japonez, completarea părților lipsă cu hârtie japoneză pe cele două fețe ale filei, hârtia japoneză fiind așezată pe sensul fibrelor suportului papetar

cu partea lucioasă la exterior, refacerea mijloacelor, îndepărtarea surplusului de hârtie japoneză și ancorarea acesteia cu carboximetil-celuloză (2%).

Procedura de restaurare a filelor acestei cărți a fost foarte laborioasă, cu etape care au cerut maximum de acuitate și atenție la executarea lor, iar timpul de lucru a fost de peste șase luni.

Valoarea documentară a lucrării impune asigurarea unor condiții de păstrare și microclimat optime, pentru a împiedica declanșarea unor noi procese de degradare. De aceea, după restaurarea legăturii volumului, acesta a fost așezat într-o casetă de protecție individuală, confecționată din materiale rezistente, neacide, și transferat în depozitul de carte veche al *Colecțiilor Speciale*.

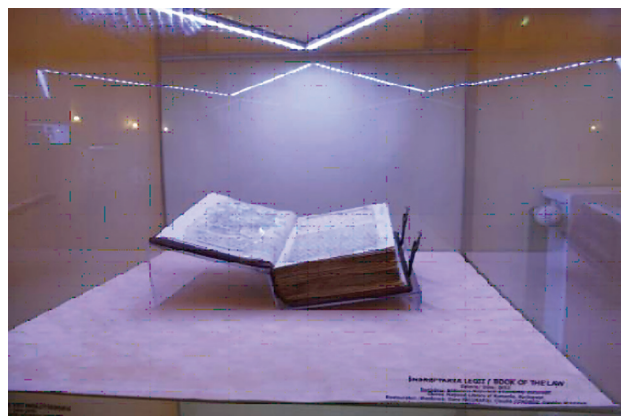

Fig. 3. Lucrarea expusă la Salonul Național de Restaurare, Craiova, 2014

Fig. 2. Fotografii înainte și după restaurarea filelor volumului.

Cele mai spectaculoase cărți restaurate în cadrul Centrului Național de Patologie și Restaurare a Documentelor al Bibliotecii Naționale a României, cu un grad înalt de dificultate privind intervențiile de restaurare, au participat la Salonul Național de Restaurare organizat la Craiova, unde s-au obținut, la categoria carte, premii importante precum: **locul I** (Craiova, 2012) și **locul III** cu cartea mai sus prezentată (Craiova, 2014).

Bibliografie:

1. MIDDLETON, Bernard C. *The Restoration of Leather Bindings*. Chicago: American Library Association, 1972. (tradusă în vol. 20-21 de *Patologie*, Editura Bibliotecii Naționale a României).
2. REED, R. *Ancient Skins, Parchments and Leathers: Studies in archaeological science*. Academic Press Inc., 1972. (tradusă în vol. 18 de *Patologie*, Editura Bibliotecii Naționale a României).

THE RESTORATION OF A 17TH CENTURY PRINT

author

Oana PĂCURARIU

Restorer

Coordinator of the National Centre
for Pathology and Restoration of
Documents

National Library of Romania

oana.pacurariu@bibnat.ro

KEYWORDS:

- ▶ Restoration of old books,
- ▶ *Îndreptarea legii*,
- ▶ The National Centre for Pathology and Restoration of Documents

Oana
Păcurariu

Introduction

The patrimony of the National Library in Romania includes a highly valuable book of the Romanian culture namely *Îndreptarea legii* also known as *Matei Basarab's Collection of Laws*. This was the first code of laws in Wallachia, a nomocanon inspired by Byzantine models. Due to its dogmatic and cultic content it was considered to be a guide book in matters of faith. Moreover, the work was seen as a defense tool of Orthodoxy against Calvinist and catholic influences.

The book is also a valuable piece of Romanian graphic art because it contains richly decorated initials, pompous title pages and large graphic works showing synods, the coat of arms of Muntenia and the „Last Judgement”.

When the book was brought into the laboratory, its body and cover were gravely deteriorated. The paper was extremely fragile and colored in brown. It was torn and broken, it had wax crusts, grease spots and dirt embedded on the support, water haloes, and missing parts of the supporting material with printed information. Numerous pages were torn and broken. Some of them have been empirically repaired with manually made paper and glue made of animal bones as well as with industrially produced paper glued with starch mixed with other component parts.

Abstract

This article focuses on the restoration procedures of a copy of *Matei Basarab's Collection of Laws* called *Îndreptarea legii*, dated to 1652. The text underlines the difficulties as well as the complexity of the restoration works. The undertaken procedures may constitute a model for other restorers as this particular work received a prize at the National Restoration Show Room in 2014 at Craiova. The article also includes meaningful illustration. Its purpose was to present the ways in which this highly valuable volume, from a documentary and heritage point of view, preserved in the Special Collections of the Romanian National Library, regained its functionality.

Fig. 1. Empirically consolidated pages – images before restoration

The restorer is the one who has to establish the stages and nuances of the most propitious interventions considered to be necessary in a given case. These have to comply with the presently accepted restoration norms. Therefore, the restorer is responsible for the undertaken restoration works.

The restoration treatment was established after pursuing physical-chemical and biological investigations and the issuing of an analysis bulletin. The treatment has been approved by the Restoration Committee. The laboratory analysis indicated that the paper was manually produced of textile fibres and the clamping was made in the total mass of the paper. The pH value of the paper was 6,5 and the red and black typographic ink was insoluble in water and ethyl alcohol 85% (H₂O-Ethanol solution). Taking into consideration the multiple degradations, both in the book's body and cover, the restorer choose to work on the opened volume. The unsewing of the book revealed that all the middle parts of the pages have been consolidated. Consequently, each page that presented previous interventions had to be carefully examined in order to decide which paper strips should

be removed, preserving in the same time the printed text underneath.

The most complex operation was to remove the added paper. This has been done as follows: the areas where the paper was mended were cleaned by locally applying of moisture on both sides. The restorer used a watery solution of sodium dodecyl sulfate (sodium lauryl sulfate) 0,5 % (recommended by C.N.P.R.D investigator, Mr. Nica Flavian). After 2-3 minutes of such treatment the removing of the paper used in mending the pages was done and this procedure had to be repeated over and over again.

The working stages were the following: photographing the volume, numbering and dry cleaning the pages, unsewing the book, removing the pages used for mending it (unprofessionally done over time), removing the wax spots, washing the pages with water (at a temperature of 30°C) using protection shingles in order to have control on extremely degraded pages, pressing, stabilizing severe tears with Japanese tissue, filling paper losses with strips of Japanese tissue on both sides of the paper, the Japanese tissue being placed according to the paper's fiber direction with

the shiny side on the exterior, mending of the middle parts, removing the surplus of Japanese tissue and its anchorage with carboxymethyl cellulose (2%).

The pages of this book were restored with the help of laborious procedures, in stages that required highly accurate and attentive working methods. It stretched over more than six month.

Taking into consideration the high documentary value of this work, its preservation in optimal conditions and microclimate is necessary in order to prevent new damage processes. Therefore, after the restoration of the binding, the book was placed in an individual protection cassette made of resistant, non-acid, materials and was transferred to the Special Collections' deposit of old books.

Fig. 3. The work exposed at the National Restoration Show Room in Craiova, 2014

Fig. 2. Photographs before and after the restoration of the volume pages

The most spectacular books, with a high degree of intervention difficulty, restored at the National Centre for Pathology and Document Restoration of the National Library in Romania participated at the National Restoration Show Room in Craiova. At the category books several important distinctions were received such as: the first prize (Craiova, 2012) and the third prize with the book presented above (Craiova, 2014).

Bibliography:

1. MIDDLETON, Bernard C. *The Restoration of Leather Bindings*. Chicago: American Library Association, 1972. (translated in vol. 20-21 *Patologie*, Editing House of the National Library in Romania).
2. REED, R. *Ancient Skins, Parchments and Leathers: Studies in archaeological science*. Academic Press Inc., 1972. (translated in vol. 18 *Patologie*, Editing House of the National Library in Romania).

Recomandări pentru autori

Copyright

Articolele propuse spre publicare trebuie să fie contribuții originale. Responsabilitatea pentru respectarea copyright-ului aparține integral autorilor articolelor. Toate drepturile privind reproducerea materialelor care vor fi publicate în *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării* sunt cedate de către autori editorului – Asociația Bibliotecarilor din România (ABR). Articolele trebuie trimise coordonatorului de număr

Politica editorială

Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării, continuatoarea publicației *Buletin ABIR* (1997-2004), este o publicație științifică tematică, cu periodicitate trimestrială, dedicată tuturor tipurilor de biblioteci din România, precum și învățământului de specialitate. Revista conține articole elaborate de specialiști ai domeniului din țară și din străinătate, abordând toate aspectele biblioteconomiei și ale științei informării.

Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării publică numai contribuțiile selectate de Colegiul de redacție. Fiecare colaborator va primi gratuit câte un exemplar din numărul de revistă în care i-a fost publicat articolul. Responsabilitatea pentru exactitatea datelor și informațiilor din articolele publicate revine autorilor acestora.

Cerințe privind articolele propuse spre publicare

Articolele vor fi transmise prin e-mail, ca fișier atașat, sub formă de document Word, cu următoarele caracteristici:

- *titlul lucrării*, în limbile română și engleză (caracter Times New Roman, dimensiunea 16, cu aldine, spațiere la un rând, aliniere la centru);
- *date privind autorul/autorii*: numele, prenumele, gradul didactic și titlul științific (dacă este cazul), funcția, departamentul și instituția în care lucrează, adresa de e-mail (caracter Times New Roman, dimensiunea 10, spațiere la un rând, aliniere stânga-dreapta);
- *abstractul articolului*, în limbile română și engleză – text de cel mult 100 de cuvinte, însoțit de cel mult 6 cuvinte-cheie (caracter Times New Roman, dimensiunea 9, spațiere la un rând, aliniere stânga-dreapta);
- *textul articolului* (caracter Times New Roman, dimensiunea 11, „indent“ de 0,7 cm pentru prima linie a fiecărui paragraf, spațiere la un rând, aliniere stânga-dreapta), în limbile română sau engleză;
- *titlurile secțiunilor* (caracter Times New Roman, dimensiunea 11, cu aldine, spațiere la un rând, aliniere la stânga);
- *ilustrațiile* (figuri, grafice, tabele, fotografii) – alb-negru; vor fi transmise într-o formă care să se preteze la reproducere fără a necesita redesenarea sau prelucrarea complexă;
- *notele și/sau bibliografia* – poziționate la sfârșitul articolului (nu se acceptă note incluse în subsolul paginii); vor fi numerotate, iar trimiterile din text la note și/sau bibliografie se vor trece între paranteze rotunde, de ex. (1), (2) etc. (caracter Times New Roman, dimensiunea 10, spațiere la un rând, aliniere stânga-dreapta).

Cerințe privind recenziile propuse spre publicare

Recenziile vor fi transmise prin e-mail, ca fișier atașat, sub formă de document Word, care va cuprinde: *titlul recenziei, date bibliografice privind lucrarea recenzată, textul recenziei, numele și prenumele autorului recenziei.*

Recenziile vor fi tehnoredactate cu caracter Times New Roman, dimensiunea 10, „indent“ de 0,7 cm pentru prima linie a fiecărui paragraf, spațiere la un rând, aliniere stânga-dreapta.

Cerințe privind formatul referințelor bibliografice

Referințele bibliografice incluse la sfârșitul articolelor vor avea următorul format: a) *pentru monografii*:

- *cu un singur autor*: **NUME, Prenume autor**. *Titlu: informație la titlu*. Loc de publicare: Editură, an.* Nr. pagini
- *cu 2 sau 3 autori*: **NUME, Prenume autor 1; NUME, Prenume autor 2; NUME, Prenume autor 3**. *Titlu: informație la titlu*. Loc de publicare: Editură, an. Nr. pagini
- *cu mai mult de 3 autori*: **NUME, Prenume autor 1; NUME, Prenume autor 2; NUME, Prenume autor 3** [etc.]. *Titlu: informație la titlu*. Loc de publicare: Editură, an. Nr. pagini
- *lucrări în volume*: se aplică aceleași reguli ca mai sus, numai că după titlu se va menționa numărul volumului/volumelor, ex.: **NUME, Prenume autor**. *Titlu: informație la titlu*. Voi. I. Loc de publicare: Editură, an. Nr. pagini

* Se folosește punctul înainte de pagini atunci când se indică toate paginile/filele unei monografii; dacă se menționează numai o secvență de paginație, se va folosi virgula, urmată de p. sau f. și de suita de pagini/file (ex.: Iași: Polirom, 2006, p.78-85).

b) *pentru capitole din monografii*: **NUME, Prenume autor****. Titlu capitol: informație la titlu capitol. în: *Titlu monografie/Num, Prenume autor*. Loc: Editură, an, vol. ..., p....

** Când este vorba de mai mulți autori, pentru semnalarea acestora se aplică aceleași reguli ca la punctul a).

c) *pentru articole din publicații seriale*: **Num, Prenume Autor**. Titlu articol: informație la titlu. în: *Titlu publicație*, an/vol. ..., nr. ..., an calendaristic, p. ...

*** Când este vorba de mai mulți autori, pentru semnalarea acestora se aplică aceleași reguli ca la punctul a).

d) *pentru resurse electronice*: se aplică regulile de la punctele anterioare, menționându-se URL-ul resursei și data accesării acesteia, ex.: <http://www.unibuc.ro> (accesat: 14 iunie 2012).

Recomandările pentru autori sunt disponibile și pe site-ul ABR, la adresa <http://www.abr.org.ro> – link Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării.

Recommendations for authors

Copyright

The articles proposed for publishing must be original contributions. The responsibility for observing the copyright belongs totally to the articles' authors. All the rights for the materials to be published in *Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării* are made over by the authors to the editors – Asociația Bibliotecarilor din România (ABR).

Articles will be sent to the number coordinator.

Editorial policy

Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării continues the publication *Buletin ABIR* (1997-2004), and it is a scientific subject quarterly publication, dedicated to all types of libraries in Romania, as well as to the library science education system. The journal includes materials elaborated by specialists in the field, in the country and abroad, and it approaches all the aspects of library and information science.

Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării publishes only the contributions selected by the Editorial Board. Each contributor receives freely an item of the journal issue where he/she published the article. The responsibility for the data and information accuracy in the articles belongs to the authors.

Conditions for the articles proposed to be published

The articles are sent by e-mail, as an attachment, as a Word document in the following conditions:

- work title, in Romanian and English (character Times New Roman, size 16, Aldine, single spacing, centred);
- *information about the author/authors*: name, first name, degree and scientific title (if so), position, department and institution where she/he works, e-mail address (character Times New Roman, size 10, single spacing, justified); *article abstract*, in Romanian and English – text of about 100 words, 6 key words (character Times New Roman, size 9, single spacing, justified);
- *article text* (character Times New Roman, size 11, “indent” of 0.7 cm for the first line of each paragraph, single spacing, justified), in Romanian or English;
- *chapters' titles* (character Times New Roman, size 11, Aldine, single spacing, left);
- *illustrations* (pictures, graphics, tables, photos) – black-white; they will be sent in a form adapted to be reproduced, without being re-designed or processed complexly;
- *notes and/or bibliography* – at the end of the article (there are not accepted footnotes); the notes will be numbered and the references to the notes and/or bibliography in the text will be in round brackets, e.g. (1), (2) etc. (character Times New Roman, size 10, single spacing, justified).

Conditions about the reviews proposed to be published

The reviews are sent by e-mail, as a Word document, including: *review title, bibliographic data about the reviewed work, review text, name and first name of the reviewer author.*

The reviews are written with Times New Roman, size 10, “indent” of 0.7 cm for the first line of each paragraph, single spacing, justified.

Conditions for the bibliographic references

The bibliographic references included at the end of the articles will have the following format: a) *for monographs*:

- *one author*: **Author NAME, first name**. *Title: information to the title*. Publishing place: Publishing House, year. * No. pages
- *2 or 3 authors*: **Author NAME, first name 1; Author NAME, first name 2; Author NAME, first name 3**. *Title: information to title*. Publishing place: Publishing House, year. No. pages
- *more than three authors*: **Author NAME, first name 1; Author NAME, first name 2; Author NAME, first name 3** [etc.]. *Title: information to title*. Publishing place: Publishing House, year. No. pages
- *works in volumes*: the same rules as above, but after the title there will be mentioned the number of volume/volumes, e.g.: **NAME, first name**. *Title: information to title*. Vol. 1. Publishing place: Publishing House, year. No. pages

* The full stop is used before pages when there are indicated all the pages/leaves of a monograph; if only a series of pages are mentioned, coma will be used, followed by p. or f. and the series of pages/leaves (ex.: Iași: Polirom, 2006, p.78-85).

b) *for chapters in monographs*: **NAME, first name****. Title chapter: information to title/chapter. In: *Monograph Title* /Author name and first name. **Place**: Publishing House, year, vol. ..., p. ...

** When there are many authors, they are mentioned following the same rule as at point a).

c) *for articles in serials*: **Author Name, first name**. Article title: information to title. In: *Title publication, year/vol. ..., no. ..., calendar year, p. ...*

*** When there are many authors, they are mentioned following the same rule as at point a).

d) *for electronic resources*: the rules previously presented, mentioning the resource's URL and the date when it was accessed, e.g.: <http://www.unibuc.ro> (accessed: 14th June, 2012).

Recommendations for authors are also available on the ABR site, at the address <http://www.abr.org.ro> – link Revista Română de Biblioteconomie și Știința Informării.

